

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TÜRK MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ
AYDIN HALK İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK:
HASAN BASRİ ÇANTAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullatif CİHAN

Balıkesir, 2014

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TÜRK MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ
AYDIN HALK İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK:
HASAN BASRİ ÇANTAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullatif CİHAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ahmet KOLBAŞI

Balıkesir, 2014

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

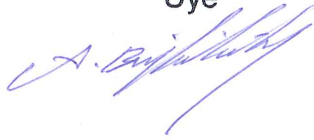
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 200912517004 numaralı Abdullatif CİHAN'ın hazırladığı "Türk Milli Mücadele Dönemi Aydın Halk İlişkisine Bir Örnek: Hasan Basri Çantay" konulu DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Başkan
Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet KOLBAŞI

Yrd. Doç. Dr. Alpay BİZBİRLİK
Celal Bayar Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Nahide ŞİMŞİR
Balıkesir Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

14.05.2014
Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Zubeyde GÜNEŞ YAĞCI

ÖNSÖZ

Hasan Basri Çantay, İslamcılık akımı çerçevesinde inceleyebileceğimiz çok yönlü bir fikir adamıdır. Osmanlı'nın son dönemi ile cumhuriyet döneminin tecrübesini birlikte yaşamıştır. II. Meşrutiyetin ilanını takip eden yıllarda halka ulaşmak amacıyla gazeteler çıkarmış ve yazdığı makaleler yoluyla din ile toplum üzerine olan düşüncelerini açıklamıştır. Ayrıca, ilmi sahada eserler yazmış ve şiirler kaleme almıştır. Ömrü boyunca İslam Dininin öğrenilmesi, öğretilmesi, yaşanması amacıyla hep bir gayret içinde olmuştur.

Çalışmamızdaki amacımız, Çantay'ın hayatı, eserleri, gazetede ve dergilerde yapmış olduğu çalışmaları incelemek ve Milli Mücadele'de Balıkesir bölgesindeki faaliyetlerini ortaya koyarak, Milli Mücadele'nin küçük bir kesitini açıklığa kavuşturmadır.

Çalışmamız, Bulgular ve Yorumlar bölümü içerisinde altı ana başlık altında incelenmiştir. İlk başlık altında Hasan Basri'nin hayatı ele alınmıştır, basın hayatı, ses gazetesi, kaçakçılık günleri ve meclis hayatı değerlendirilmiştir.

İkinci başlık altında, eserleri ele alınarak, basılmış ve basılmamış eserleri, şiirleri, gazetede ve dergilerde yayınlanmış makaleleri incelenerek yazılmıştır.

Üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı başlıklar altında tasavvufa olan ilgisi, Balıkesir'e dönüşü, emekliye ayrılışı ve vefatı incelenmiştir.

Tezi hazırlama sürecindeki katkılarından dolayı öncelikle danışman hocam Doç. Dr. Ahmet KOLBAŞI hocama, ayrıca benden yardımlarını esirgemeyen Aydın Ayhan Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

Abdullatif CİHAN

Balıkesir, 2014

ÖZET

TÜRK MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ AYDIN HALK İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK: HASAN BASRİ ÇANTAY

CİHAN, Abdullatif

Yüksek Lisans, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet KOLBAŞI

2014, 115 Sayfa

Hasan Basri Çantay, halkın gönlündeki aydındır. Ölüm - kalım savaşının verildiği zor günlerde ismini duyurmuştur. Bunun yanı sıra bizce Kurtuluş Savaşı'nın binlerce isimsiz kahramanından biridir. Özellikle son iki asırlık tarihimizde daha fazla görülen vatansızlığın, fedakârlığın, zorluklar karşısında yılmadan savaşmanın çarpıcı örneklerini verenlerden birisidir. Balıkesir, Kurtuluş Savaşı tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu gibi, Anadolu'nun işgali sürecinde Türk Yurdu olarak kalmasında da büyük rol oynamıştır ve tarih boyunca pek çok alanda değerli insanlar yetiştirmiştir. Hasan Basri Çantay da bunlardan birisidir. Hasan Basri, Balıkesir hakkında "Uzak-yakın tarihe bakın: Balıkesir'den devlet-millet haini çıkmamıştır..." ifadesini kullanmıştır.

Balıkesir'de başlayan gazetecilik hayatı, hayat hikâyesinde görüldüğü gibi, ilk defa Nasihat ve Balıkesir gazetelerinde yazmasıyla başladı. Bu gazetelerde yazdığı tarihi, ilmi, edebi, ictimâ'i ve hukukî yazıları onun ilk eserleri sayılabilir. Daha sonraları tek başına çıkardığı Yıldırım, Karesi, Ses gibi Anadolu basınının ses getiren etkili organlarında yazı hayatını sürdürdü.

Millî Mücadele sırasında yazı işleri müdürlüğünü yaptığı Tanyeri gazetesinde yazdıklarıyla devam etti. Kurtuluşun sonra ise Balıkesir'de yayınlanan Zafer-i Millî, Türk Dili gazetelerinde de çeşitli konularda yazılarına yer verdi. Ayrıca Seb'ülreşâd, Sırât-ı Müstakîm ve 1950'li yıllarda Ankara'da yayın hayatına giren İslâm dergisinde de hayli yazıları çıktı. Yurdun birçok

yanında yayınlanan belli başlı gazete ve dergilerde neşredilen çeşitli yazıları da bunlara eklenince Hasan Basri Çantay'ın oldukça verimli bir yazar olduğu ortaya çıkar.

Anahtar Kelimeler: Kurtuluş Savaşı, gazetecilik, Yıldırım, Karesi, Ses, Sebîlürreşâd, Sırât-ı Müstakîm

ABSTRACT

AN EXAMPLE TO THE RELATIONSHIP OF INTELLECTUAL AND PEOPLE IN PERIOD OF TURKISH INDEPENDENCE WAR

HASAN BASRİ ÇANTAY

CİHAN, Abdullatif

Master Thesis, Department of History

Advisor: Doç. Dr. Ahmet KOLBAŞI

2014, 115 Pages

Hasan Basri Çantay is the exact interpretation of his very name. With one word; he has been the intellectual in the crowds' hearts. He is known as a hero in those times of do or die. He is one of the remarkable examples of heroes to mark patriotism, self sacrifice, struggling against the severities - virtues which have been more commonly seen especially in the last two centuries. Balıkesir, besides having a significant role in the history of the War of Independence, also played an important role in Anatolia's staying Turkish Homeland during the war and it has bred many esteemed people in various fields throughout the history. Hasan Basri Çantay is one of these people. About Balıkesir, Hasan Basri stated: " Look at the far and near history: There have been no state or nation traitors from Balıkesir. "

Hasan Basri, with his writings at Tanyeri Paper of which he has been the managing editor, continued his career during the National Movement. After the Independence, he has published his writings about various subjects in Zafer-i Milli, Türk Dili Papers. Moreover, there have been many essays of him in Sebilürreşad, Sırat-ı Müstakım and the Islam Magazine which has been in literary life in 1950s in Ankara. With his additional literary works which have been published in the well-known papers and magazines all around the country, Hasan Basri has proved himself as a productive author.

Keywords: Turkish Independence War, Journalism, Karesi, Ses, Çantay.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3. Önem	1
1.4. Sınırlılıklar	1
1.5. Tanımlar	2
2. BÖLÜM	
KAYNAK ARAŞTIRMA VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
3. BÖLÜM	
YÖNTEM	4
3.1. Araştırma Modeli	4
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları	4
3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	4
4. BÖLÜM	
BULGULAR VE YORUMLAR	5
4.1. Hasan Basri Çantay'ın Hayatı	5
4.1.1. Çocukluğu ve İlk Tahsili	5
4.1.2. Gençlik Dönemi ve Orta Tahsili	6
4.1.3. Memuriyet Hayatı ve İslami İlimlere Eğilimi	6
4.1.4. Hayri Çalışmaları	7
4.1.5. Basın Hayatı	9
4.1.6. Ses Gazetesi	10
4.1.7. İzmir Kongresi ve Kaçış	16
4.1.8. Meclis Faaliyetleri	21
4.1.9. Mehmet Akif Ersoy'la Olan Dostluğu	27
4.2. Eserleri	31

4.2.1. Basılı Olan Eserleri	32
4.2.2. Basılmamış Eserleri	36
4.2.3. Şiirleri	37
4.2.4. Makaleleri	42
4.2.4.1. Sebülürreşad Dergisinde Neşredilen Yazıları.....	42
4.2.4.2. İslam Dergisinde Neşredilen Yazıları	54
4.2.5. Gazete Yazıları	56
4.2.5.1. Türk Dili Gazetesi.....	56
4.2.5.2. Balıkesir Postası Gazetesi	58
4.2.5.3. Adalet Gazetesi.....	64
4.2.5.4. Ateş Gazetesi.....	64
4.3. Tasavvufa Olan İlgisi.....	64
4.4. Balıkesir'e Dönüşü ve Emekliye Ayrılışı	65
4.5. Vefatı.....	67
4.6. Hakkında Söylenenler	67
SONUÇ	69
KAYNAKLAR.....	71
EK: FOTOĞRAFLAR.....	76

KISALTMALAR LİSTESİ

C.	: Cilt
H.	: Hazreti
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.a.v.	: Sallâllahi aleyhi vesellem
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Zb. C.	: Zabıt Ceridesi
Düvel-i Mütelif	: Anlaşmış devletler. 1. Cihan Harbinde: İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya

1.GİRİŞ

1.1. Problem

Araştırmanın problemini, Hasan Basri Çantay'ın Milli Mücadele döneminde ve sonrasında yaptığı faaliyetleri, bu süreçte çıkardığı gazeteler ve meclis hayatı sonrası Balıkesir yılları oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmadaki amaç; Hasan Basri Çantay'ın milli mücadele dönemi ve sonrasında Türk aydın tipi olarak hayatında ve faaliyetlerinde bunun yansımalarını tarihi açıdan irdeleyerek gün yüzüne çıkarmak. Hasan Basri Çantay'ın yaşadığı hayat hakkında geniş bilgi vermek, yayınladığı makaleler, eserler, gazete, şiirleri ayrıştırıp bunlar hakkında bilgiler sunmaktır.

1.3. Önem

Hazırladığımız bu çalışma da Hasan Basri Çantay'ın eserlerinde Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşananlar gösterilmeye çalışılmıştır. Birçok eseri yaşanmışlıkların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, veri kaynağı olarak, süreli yayınlar, makaleler, dergiler, kitaplar, TBMM Zabıt Cerideleri, Başbakanlık Osmanlı arşiv belgeleri gibi yazılı bilgi kaynakları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

İhsân: 1) İyilik etmek, 2) Her işi iyi ve güzel yapmak, 3) İyi ve güzel bilmek 4) Bir hâdîs-i şerifte (6) beyan buyrulduğu vech ile Cenâb-ı Hak'ka, onu görür gibi kulluk etmek.

Tanzir: Benzetme-Divan edebiyatında bir şiiri örnek alarak ona benzer bir şekilde kaleme alma.

2. BÖLÜM

KAYNAK ARAŞTIRMA VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Yaptığımız araştırma konusunda daha önceki yazılmış yüksek lisans ve doktora tezleri, konuyla ilgili kitaplar, gazeteler ve dergiler incelenmiş, T.B.M.M.'nde ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde konu ile ilgili kaynak araştırması yapılmıştır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmayı yaparken ilk önce bu alanda daha önce yapılmış çalışmaların neler olduğunu araştırmak için literatür taraması yapıldı. Daha sonra belirlenen çalışmalar türlerine göre tasnif edilerek, bunlara nerelerden ve nasıl ulaşılabileceği belirlendi. Belirlenen kaynaklardan mümkün olduğunca fazla sayıda toplanmaya çalışıldı. Kaynakların belirlenip toplanmasını müteakip konunun nasıl bir plan dâhilinde ve hangi merkezde ele alınması gerektiği üzerinde duruldu.

3.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Araştırmada izlenecek yöntem ve uygulanacak planın belirlenmesinden sonra faydalanılacak kaynakların edinilmesine geçilmiştir. Bu kapsamda konu ile ilgili yüksek lisans, doktora tezleri ve TBMM ile Ankara Başbakanlık Osmanlı arşivlerinden faydalanılmış, Sebilürreşad ve İslam Dergileri, Türk Dili, Balıkesir Postası Gazetesi taranmış, kaynakçada belirtilen kitap ve makalelere ulaşılmıştır.

3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Yukarıda belirtilen kaynaklar toplandıktan sonra, hangi kaynaktan ne tür bilgilerin bulunduğu belirlenerek gerekli tasnif işlemi yapılmıştır. Hasan Basri Çantay'ın hayatı, gazetecilik ve meclis dönemi kaynakları karşılaştırılmış, birbirini destekleyen ve tamamlayan belgeler bir araya getirilmiştir.

Her tür kaynaktan bulunmayan, daha orijinal kimi bilgiler itinayla toplanmıştır. Örneğin Sebilürreşad ve İslam Dergileri, Balıkesir Postası ve Türk Dili Gazeteleri incelenerek Hasan Basri'nin o dönemde kaleme aldığı çeşitli makaleleri incelenmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Hasan Basri Çantay'ın Hayatı

4.1.1. Çocukluğu ve İlk Tahsili

“Hasan Basri Çantay, çevresinde bilgi ve güzel ahlâkı ile tanınan, tüccar Çantay-zâde Halil Cenabî Efendi ile Kepsut yöresinde isim yapmış Sincanlı ailesinden, iyilikseverliği ve birçok güzel özelliği dolayısı ile tam bir Müslüman Türk hanımı olarak tanınan Hatice Hanım'ın tek erkek evlâdı olarak 30 Kasım 1887'de Balıkesir'de doğdu” (Yazıcı, 1993: 30).

Halil Cenâbî Efendi, yeni doğan çocuğuna hicrî takvim hesabıyla doğumuna tarih düştüğünden Basri adını verdi. Ayrıca zamanın âdetine uyarak başına bir de Hasan ekledi (Uğur, 1994:1).

Hasan Basri Çantay doğuştan gelen üstün bir zihinsel yapıya sahiptir. Hayal dünyası geniş, hafızası ve dikkat yetisi son derece güçlüdür. Birçok insan bu özellikleri doğuştan getirebilir fakat iyi değerlendiremez. Bu aşamada ailenin tutumu çok önemlidir. Eğer aile gerekli ilgi ve alakayı göstermezse doğuştan gelen üstün yeteneklerin gelişmesi mümkün olmayabilir. Tüccar olan babası Çantay-Zâde Halil Cenâbî Efendi mutasavvıf bir kişi olup, annesi Hatice Hanım ise çevresinde güzel ahlak sahibi olarak tanınmıştır. Her ikisi de oğullarının eğitimi için gerekli hassasiyeti göstermiştir (Çetin, 2010:12).

Hasan Basri, ilk tahsilini İbtidâ-i Kebîr Mektebi'nde gördükten sonra Balıkesir İdâdisi'ne girdi. İdâdînin dördüncü sınıfında iken babasının ölümü üzerine (1903) ailenin geçimini tek başına sağlayabilmek için mektebi bırakmak zorunda kaldı (Işık, 1998:218-219). Eğitimi yarım kalmasına karşın, bu dönemde aldığı dini eğitimin tüm yaşamı boyunca Çantay üzerinde etkisinin devam ettiği görülmektedir.

4.1.2. Gençlik Dönemi ve Orta Tahsili

Hasan Basri Çantay'ın gençlik döneminde, Balıkesir, iki büyük felaketle karşılaşmıştır. Bunlar 8 Ocak 1887 yangını ile 16 Ocak 1897 depremleridir (Gündoğdu, 2009:37). Varlıklı bir aile olan Çantayzade'ler, depremden sonra işleri bozulup maddi sıkıntıya girince evlerini satmak zorunda kalmışlardır.

Hasan Basri, ailesine bakmak için okulu bırakmak zorunda kaldıysa da ilme ve okumaya olan merakı aynen devam etmiştir. Bu sırada onun hayatında önemli bir gelişme yaşandı. 1897 yılında meydana gelen Balıkesir depreminde şehrin en büyük camisi olan Zağnos Mehmet Paşa Camii de yıkılmıştı. Balıkesir Mutasarrıfı (Valisi) Ömer Ali Bey bu camiyi yeniden yaptırdı. Cami, 1903 yılında hizmete açıldı. (Yapıcı, 2011:2) Zağnos Mehmed Paşa Camii için elli beyitlik tarih yazan Çantay, Mutasarrıf Adanalı Paşabeyzade Ömer Ali Bey'in takdirine mazhar olur (İnal, 1939:1). Aruz vezniyle ve zor bir kafiye ile yazılan bu şiiri çok beğenen Mutasarrıf Ömer Ali Bey, Hasan Basri Çantay'ı yanına çağırarak onunla tanıştı. İlme olan merakına ve kabiliyetine hayran oldu. Onun ve ailesinin bulunduğu durumu öğrenince onu Nafia İdaresi Tahrirat Kalemî'nde işe başlattı.

4.1.3. Memuriyet Hayatı ve İslami İlimlere Eğilimi

Hasan Basri Çantay, Nafia dairesinde işe başlayarak, hem ilk resmî görevini almış oldu hem de maddi sıkıntılardan kurtuldu (Doğan, 1987:41). Maddi sıkıntıları bir ölçüde hafifleyen Hasan Basri Çantay'ın ilme olan ilgisi devam etmekte idi. Nitekim memuriyetinin yanında Mevlevihane Medresesi'nde Ahmed Naci Dede'den ve ve Hacı Ahmet Efendi'den Arapça dersleri alması içindeki isteğin en büyük kanıtı idi (Çabuk, 2003:27). Halil Edib'in bir şiirini tanzir* eden Çantay, Mehmed Ali Avnî Bey'in dikkatini çeker ve onun mahiyetine alınır. Bu arada hukuk ve felsefe ile uğraşan Çantay, bir

* Benzetme: Divan edebiyatında bir şiiri örnek alarak ona benzer bir örnek kaleme alma

yandan da Arapça tercümeler yapar (Doğan, 1987:41). Bu çalışmalar Çantay'ın ilerideki yazı hayatına tesir edecektir.

Hasan Basri Çantay, bir taraftan memuriyetine devam ediyor, diğer taraftan da yarım kalan tahsilini ikmal için Müderris Ahmet Naci Efendi'den ders alıyordu. İlim aşkıyla yanıp tutuşan Hasan Basri, kısa bir zaman sonra ders arkadaşlarının seviyesine ulaşmış ve hatta onları geride bırakacak derecede ilerlemişti (Emre, 2000:63).

Hasan Basri, Ömer Ali Bey'in yerine Balıkesir Mutasarrıflığına tayin edilen ilim ve fikir adamlarından Mehmet Ali Avni Bey Hasan Basri'yi Nafia dairesindeki görevinden alarak kendi Tahrirat Kalemî kâtipliğine nakletti, Avni Bey'in yakın ilgi ve desteğini gördü. (Uğur, 1994:2). Farsça'yı öğrenmek için büyük bir iştihak duymuştu. Bu maksatla müfti Ahmet Nuri Efendi ile müstecablızâde Adil Efendi'den Farsça öğrenmeye başlamıştı. Bunun yanında bilhassa da Edebiyat, Hukuk ve Felsefe ile meşgul oluyor, durmadan okuyor, fırsat buldukça da yazıyordu (Emre, 2000:64). Edebiyat, Hukuk ve Felsefe alanındaki birikimleri daha sonra kaleme alacağı meali şerifinde kendisini göstermiştir.

Özel İdare'nin ilk teşkilatlanması sırasında (1913), Balıkesir daimi encümeninde başkâtiplik yaptı (Işık, 1998:170). Valinin emriyle çıkarılan Yıldırım gazetesinin tüm sorumluluğunu üstlenerek yazı işleri müdürlüğüne tayin olundu (Ayhan, 1990:4).

4.1.4. Hayri Çalışmaları

Yetimlerin iâşesi ve eğitimi için çalışan Çantay, aynı zamanda Yeşilay Cemiyeti, Verem Savaş Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kuruluşların kurulmasında ve çalışmalarında etkin rol almıştır (Yapıcı, 2011:5). Yetimler onun hayatında hep ayrı bir yer tutmuştur. Bunu gazete yazılarında çok net olarak görebilmekteyiz.

Ayrıca, Hasan Basri bu gazetede, dört bölüm halinde Divan-ı Lügât'it Türk tercümeleri yapmıştır. Lise muadili olan Darü'l Hilâfe medreselerinde Edebiyat ve Arapça okuttu, birçok talebe yetiştirdi (Işık, 1998: 171).

Hasan Basri Çantay, Birinci TBMM'nin feshedilmesinden sonra Balıkesir'de bir müddet öğretmenlik yaptı. Bunun yanında Millî Mücadele'de şehit düşenlerin yetim çocuklarının eğitimi için kurulan yetiştirme yurdunun müdürlüğünü yaptı. Şehitlerin emaneti olan yetimlerin iyi yetişmesi için gayret etti. Çeşitli gazetelerde yazılar yazmaya devam etti. 1928'de aşırı zihin yorgunluğundan dolayı hastalandı ve emekliye ayrıldı. Dinî, ilmî ve edebî faaliyetlerle meşgul oldu. Telif ve tercüme eserler meydana getirdi. İslâm dininin genç nesillere öğretilmesi için yazılar yazdı ve konferanslar verdi (Ayhan, 1990:18).

Bunun yanında Şehit Çocukları Yuvası adında bir özel okul açar. Bu yuvada İstiklâl savaşı şehitlerinin çocukları olan 132 öğrenci kalıyordu. Hasan Basri Çantay bu okulun bazı ders kitaplarını hazırladığı gibi müdürlüğünü de yapmıştır. Bu yuvada öğrencilere iyi bir eğitimin yanında çeşitli sanatlar da öğretiliyordu. Öğrenciler kendi ürettikleri malları pazarlama yöntemiyle ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Ayrıca bu okulun muntazam çalışan bir doktoru ile sağlık kolu, matbaası, bandosu, çeşitli örgü ve dokuma tezgâhları ile kadrolu din görevlisi de bulunuyordu (Dere, 2011:4).

İkinci Büyük Millet Meclisi'nin Men-i Müskirat kanunu kaldırması üzerine, Balıkesir'de halkı ve gençleri içkinin kötülüklerinden korumak üzere bir hareket gelişti. Hasan Basri Bey önderliğinde İdman Yurdun'da başlayan bu hareket gelişerek bir dernek şekline geldi. Bugün Yeşilay diye anılan Hilâl-i Ahsar Cemiyeti Balıkesir'de kurularak faaliyete geçti. Kurucu kadrosu; Müftü Efendi, Abdulgafur Efendi, Sabri Bey, Dr. Ekrem Tek Bey, Ahmet Hüseyin Bey, Vilayet Matbaası Müdürü Fevzi Bey'den oluşmaktadır (Zafer-i Milli, 30 Kanunewel, 1923).

4.1.5. Basın Hayatı

Hasan Basri Bey'in basın hayatına girişı 1908 Meşrutiyeti'nin ilk yıllarına rastlar (Özdemir, 2001:67). O tarihe kadar kapalı olan Cemil Matbaası'nın açılması üzerine yayına başlayan "Nasihât" adlı bir gazeteyi çıkarmaya başladı. Ama bu da çok uzun sürmedi. Bu gazeteden sonra 28 Eylül 1909'da "Balıkesir" adlı bir gazeteyi çıkarmaya başlar. (15 Eylül 1325) 13 Şubat 1912'ye kadar yaklaşık iki buçuk sene Hasan Basri Bey'in yönetiminde çıkarıldıktan sonra matbaanın sahibi Cemal Çavuş'a devredilmiştir (Yazıcı, 1993:436). "Balıkesir" gazetelerinde beğenilen yazılar yazdı. Mutasarrıf Mümtaz Bey'den hukuk, iktisat ve maliye dersleri aldı (Vakkasoğlu, 1987:1).

Hasan Basri Çantay bu arada gazetecilik mesleğinin inceliklerini de büyük ölçüde öğrenmiş bulunuyordu. Mutasarrıf Samih Rifat Bey ise, çıkmasına emir verdiği "Yıldırım" gazetesinin bütün sorumluluğunu ona verdi. Hasan Basri bu gazetenin ardından Mutasarrıf Reşit Bey'in emriyle bütün sorumluluğunu yüklendiği "Karesi" adlı gazeteyi gazetesini kâr ve zarar kendisine ait olmak üzere 12 Eylül 1913 tarihinde yayımladı (Ayhan, 1990:4-5). "Haftada bir çıkan gazete, Hasan Basri'nin çabalarıyla İstanbul'dan getirilen Karesi vilayet matbaasının yeniden tesis edilmesine kadar, özel Cemil Efendi Matbaasında basılmıştır (Vakkasoğlu, 1987:14). 1926 yılında adı "Balıkesir" olarak değişen gazete 1940 yılına kadar çıkmıştır. (Yurdakök, 1992:16).

Hasan Basri, çıkardığı bu gazetede de farklı alanlarda önemli yazılar kaleme alır ve halkın beklentilerini karşılayan Karesi Gazetesi oldukça kâr getiren bir hal aldı. Ancak, Hasan Basri bu kârdan pay almayarak, Balıkesir Vilayet Matbaası'nın kurulması gibi bir hayra öncülük etmiştir (Uğur, 1994:8). Özellikle yukarıda vurgulandığı üzere farklı alanlarda yazılar kaleme alması onun çok yönlülüğünü ortaya koymaktadır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarına şahitlik eden gazetede yazılar; liva havadisleri, meclis, ziraat, sağlık, Osmanlı Ajansları, ilanlar, cemiyetler, spor

başlıklarından oluşmuştur (Yurdakök, 1992:16). Ayrıca Hasan Basri Çantay, İsmail Hakkı gibi isimlere ait tarih, coğrafya veya çeşitli güncel konularda yazılmış makalelerle, konferans metinleri yer almıştır. Sayfa aralarında hece vezniyle yazılan şiirler de yayımlanmıştır. Gazetede “İzmir’de Muallim Refik-i Muhteremimizden” başlıklı didaktik bir şiiri de vardır.” Şiirlerinde “Sîreti” ve “Nasûhi Dede” mahlaslarını kullanır (Gündoğdu, 2009:38). Karesi gazetesi haftalık olarak yayımlanmasına rağmen güncelliği yakalayabilmiş, halkı gündelik yaşamın olay ve haberleriyle bilgilendirmiş, diğer yazılarla da eğitici bir rol oynamıştır (Korkmaz, 2006:76).

4.1.6. Ses Gazetesi

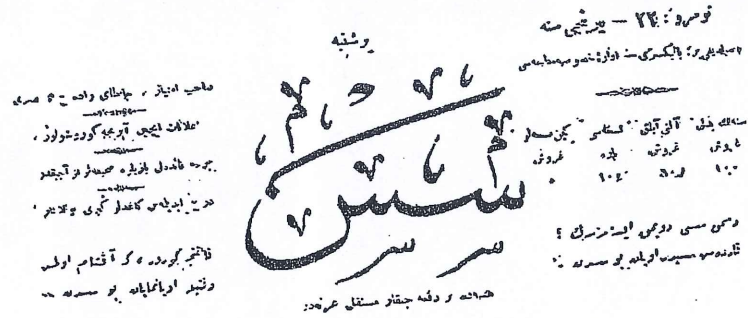
Mütarekenin karanlık günlerinde, herkesin ümitsizlik ve çaresizlik içinde olduğu bir sırada Hasan Basri Bey Balıkesir’de Ses Gazetesini çıkardı (Özdemir, 2001:67). Ses gazetesi 17 Ekim 1918 ile 13 Mart 1919 tarihleri arasında ancak yirmiiki sayı yayınlanabilen son sayısı müstesna 2’şer sahifelik 57x40 cm. ebadında 1 kuruş (sonsayı 4 sayfa 100 para)ya satılan haftalık bir gazetedir. Vilâyet matbaasında basılan Ses, süreli bir yayındır (Yazıcı, 1993:437).

Çağdaşı çoğu gazete gibi, ses gazetesi kendisine okuyucu olarak köylü çoğunluğunu seçmişti. Dönemin genel görüntüsü hatırlandığında, bu durum yadırganacak bir özellik olarak algılanamazdı. Gazetenin köylü okuyucularına ulaşabilmesi için öğretmenlerden ve imamlardan “himmet” beklendiği belirtiliyor, sade halkın daha kolay anlayabilmesi için sade Türkçe’yi seçtiği görülüyor (Bayraktar, 1991:53).

Ses, bir taşra gazetesi olarak siyasi konular ve karışık bahisleri İstanbul gazetelerine bırakacak, bu hususlarda özet bilgi vermeye yetinecektir. Onun esas hedefi; toplumdaki hastalıkları düzeltmek, tefrikayı ortadan kaldırmaktır (Dere, 2011:3). Ses bu yönü ile o dönemde ihtiyaç duyulan çok önemli bir misyonu üstlenmiştir. O’da halkın bilinçlendirilmesidir. Böylece halkta milli heyecanın uyandırılması amaçlanmıştır.

Milli Mücadele öncesi yalnız Balıkesir’de değil, memleketin her tarafından geniş yankılar uyandıran Ses’in başında Mehmet Akif’in özel olarak yazıp gönderdiği şu sade ancak manalı dörtlük yer alıyordu: (Uğur, 1994:9)

*Düşman sesi duymak istemezsen,
Kardeş sesidir, uyan bu sestem;
Kalkınca görür ki akşam olmuş,
Vaktiyle uyanmayan bu sestem* (Erenbaş, 2006).

Ses Gazetesi Klişesi

Hasan Basri Çantay o günleri ve Ses’in çıkış sebebini şöyle anlatıyor:

“Biz genel savaştan yenilerek çıkmıştık. Memleketin her yanında büyük bir ümitsizlik vardı. İstanbul ve birçok şehirlerimiz, ecnebilerin boyunduruğu altında idi ve bu hal gitgide diğer şehirlerimizi de sarmak üzere idi. Gazeteler sansür altındaydı. İstanbul’daki meb’uslar ve diğer Rum ve Ermeni vatandaşlar, açıktan açığa Türk’e hakaret ediyorlardı. İftiralar sayısızdı. Memleketin ileri gelen adamları hayatlarından emin değildi. Türkiye’de hele Balıkesir’de eşkiyalık o kadar ilerlemişti ki, biz bağlarımıza, tarlalarımıza bile gidemiyorduk. Köyler, kasabalar basılıyor, Türk ağaları en feci işkencelerle öldürülüyordu (Çantay, 1964:7).

Herkes ümitsizlikle susmuş, (vık) diyemiyordu. Ben o kara günlerde Balıkesir’de Ses adında bir gazete çıkaracaktım. Türkün çiğnenen haklarını müdafaa edecektim. Birçok arkadaşlarım:

- *Canım, senin bir gazeten mi bu dünyayı düzeltecek? Başına felaket açacaksın, vazgeç, yapma, etme! demelerine rağmen Perşembe günü ilk nüshasını çıkardım ve memleketin her yanına gönderdim.” (Çantay, 1964:5-6).*

Ses Gazetesi'nde üstlendiği fonksiyon kaynaklarda şu şekilde aktarılmaktadır:

“Birinci Dünya Savaşı sonrasının kelimenin tam anlamıyla kara günlerinde Balıkesir'den yükselen bu cesur SES, kardeş sesiydi. Vatan sevgisiyle dolu, acı hıçkırıklar arasında zulümlere ve haksızlıklara karşı haykıran bir sestti. Zaman oldu, Türke hakaret yağdıran istilacılara karşı Türkün hakkını savundu. Yerine göre memleketin nimetlerinden fazlasıyla faydalandıkları halde zor günlerde düşman işbirliği yapmaktan zerre kadar çekinmeyen sözde Türk vatandaşlarıyla kıyasıya mücadele etti. Ses gazetesi, o karmakarışık dönem içinde çıkarılmıştır. İstanbul gazeteleri iktidardan çıkar sağlamak amacıyla itilafçılara yaranmak için onları öven şiirler yayınlarken Balıkesir'de bir gazete yayınlanıyor, her tarafa gönderiyor, o zamanki alışılmış gazetelerin dışında Türk'ün haklı ve gür sesi bu gazeteden yükselmiştir. Bu büyük bir cesaret işi ve yapılan haksızlıklara, açılan yaralara merhem olmuştur.” (Ayhan, 1990: 5-6).

H. Basri Çantay'ın Ses gazetesinde çıkmış olan başmakaleleri arasında; Gideceğimiz Yol, Asayiş Meselesi, Bugünkü Vazifelerimiz, Rumlar mı Mazlum? Zavallı Köylülerimiz, Muhtekirler Cezasız mı Kalacak?, Hırsızlık, Yağma Devrinde Anadolu, Un Meselesi, İttifâk-ı Mukaddes, Neler Oluyor? Ayvalık Ahvâli-Anarşi, Kara İsa'nın Memleketi Hiç Bir Ecnebiye Verilemez ve Akif'in yazdığı Yeis ve Bedbinlik gibi yazılar vardır (Yazıcı, 1993:440-441).

Hasan Basri Çantay imzasıyla *“Gideceğimiz Yol”* başlığıyla yayınladığı makalesinde halkımızın harp sonunda düştüğü durumu bu makalelere en güzel örneklerden birini teşkil eder.

Ses gazetesinin, yürüyeceği ana yol şudur:

Ahlak yolu!.,

Evet: Gazetemiz yolunu şaşırان dindaşlarına pürüzsüz ve doğru yolları göstermek, fenalık edenlerle -insanca, kardeşçe- uğraşmak, ezilen zavallılarla dert ortağı olmak işini güdecek ve bu yolunda yürürken uğrayacağı engelleri -gücünün yettiği kadar- tabii kaldırmaya çalışacaktır. Aynı zamanda (Ses) bilgi ve meşru kazanç usul ve İhtiyaçlarımızın öğrenilmesi uğrunda da yazılar yazacak, gençlerimizi ve daha ziyade köylülerimizi -elinden geldiği derecede- uyandırmayı her şeyden üstün bir vazife bilecektir.

“Köylüler bir taraftan eşkıyalığın zulümleri, ihtikârcıların dolapları yüzünden, öbür taraftan da kedi bilgisizlikleri yüzünden acınacak bir hale geldi. Düşmanla uğraşan hükümet ve onun taşra adamları ise bunlara bakmıyor, bakamıyordu”.

Ses'in çoğu Hasan Basri Hoca'nın kaleminden çıkmış olan baş makâleleri, halkımızı birliğe, beraberliğe; köylünün durumunu düzeltmeye, ezilen halka adil bir yönetimle yardım etmeye, fırsatçılara mani olmaya, kara borsayla, ihtikârla sonuna kadar mücadele etmeye, bilhassa da eşkıyalık hareketlerine son vermeye çağırır. O dönemdebölgemizi kasıp kavuran eşkıyaların faaliyetlerini isim isim ve adımadım takip etmek isteyenler Ses'e bakmalıdırlar (Yazıcı,1993:439).

Ses Gazetesi, Mütareke yıllarının Anadolu'sunda çıkarılan en korkusuz gazetelerden biridir. Memleketin parçalanmak istendiğini çok öncelerden haber veren bu yürekli “Ses” 13 Mart 1919 günü susturularak sahibi İstanbul'a çağırılmıştır (Akarslan, 1998:96). Hasan Basri Bey, Yunan Kızılhaç heyeti ile Ayvalık'a gelen İngiliz temsilci Yüzbaşı Shmitt'in yöredeki idarecilere sert davranışı Türklere hakaret etmesini, bazı nahiye müdürlerini tokatladığını yazması üzerine, hakkında tutuklama kararı çıkar ve Üçüncü Balıkesir Kongresi sonuna kadar saklanmak zorunda kalır. (Özdemir, 1997:42)

Hasan Basri, Mondros Mütarekesinden önce, kamuoyunu "...evet, umûmî savaşın en kızgın zamanlarında, daha 1330 Temmuz'undan itibaren, millî fedakârlıkları bırakarak, güzel ahlâkımızı bozarak, hep kendi ihtiras ve menfaatlerimizin peşinde koşmaya başladık (...) Felâketlerden ibret almayan milletler batar. Bundan sonra aklımızı başımıza alarak, saydığımız yanlış yollardan ayrılmazsak –Allah göstermesin- bizin de batmamız haktır ve gerçektir..." sözleriyle uyarmıştır (Akarşlan, 1998:260).

Mondros Mütarekesiyle Osmanlı Devletinin bütün varlığına el koymuş bulunan müttefikler, şehir ve kasabalara da "Mümessil" veya "Komiser" adı altında elemanlarını göndermişlerdi. Bunlar mahalli idarecileri de kontrolleri altında tutuyorlardı. Her olan biteni üst makamlarına rapor ediyorlardı. Müttefikler bir yandan da Osmanlı Hükümeti'ne de istedikleri şekilde telkinde bulunuyorlardı. Mümessiller basını da kontrol altına almışlardı. Gerçekleri anlatan yayınlardan rahatsız oluyorlardı. Onları en çok rahatsız eden husus yerli Rumların taşkınlıklarının duyulmasıydı. Hele Ayvalık'da yaptıkları katliam hareketlerinin yayını hiç işlerine gelmiyordu. İngilizlerin yardımıyla Yunanlıların Ayvalık'da yaptıkları edepsizliklerin Ses'te yayınlanması Türk halkının nefretini uyandırmıştı. Ses gazetesi, Yunan Kızılhaç cemiyetinin sorumlusu İngiliz subayının Türkleri aşağılayan sözlerine şöyle cevap vermiştir; "*Vakıa mağlubuz, bu gayrı münkerdir. Fakat hiçbir vakit hırsız ve namussuz olmadık. Bu sıfatları müsaadeleriyle söyleyene iade ediyoruz. Türkler asırlardan beri ruh temizliği ile yaşamış kimsenin bir habbesine dokunmamış bilakis korsanlıkla yerleşenlere lütf ve merhamet ve atıfet göstermiş büyük bir millettir. Eğer herhangi bir yerde hırsızlık ve namussuzluk yapılmış ise bu sıfatların onlara tevcihi lazımdır.*" (İlgürel, 1999:8-9).

Ses gazetesinin Türk halkında milli heyecanlar uyandıracak yayınlar yapması İngilizlerin dikkatini çekmişti. Ses yayınlarını bir müddettir takip eden İngilizler gazetenin kapatılması için çare aramaya başladılar. Çareyi İstanbul Hükümetine baskı yapmakta buldular. İstanbul'da bulunan Düvel-i Mütelif*

* Anlaşmış devletler. Birinci Cihan Harbinde: İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya

Yüksek Komiserliği üzerinde üç imza bulunan bir mektupla Hükümet'e müracaat ederek Ses'in başka bir ad ve şekilde yayınlanmamak üzere kapatılıp idarecisinin Divan-ı Harbe sevkini istedi. Ses, Bolşeviklikle itham edildi. Bu şikâyet 13 Mart 1919 tarihli bir tezkireyle Dâhiliye Nazırı Cemal Bey tarafından Sadrazam'a bildirildi. (İlgürel, 1999:10) İngilizlerin bir taşra gazetesini kapatmak için bu kadar efor sarfetmesi gazetenin toplum vicdanında ne kadar tesirli olduğunu ortaya koydu.

Bu belgenin metni şöyledir;

"Nazır Cemal Beyefendi Hazretlerinden

Sadrazam Ferit Paşa Hazretlerine,

Hükümet hakkında hakaretili neşriyatta bulunan Balıkesir'de münteşir Ses Gazetesi'nin badema diğer bir isim ve şekilde intişar edememek üzere tatiliyle gazetenin müdürinin tevkif ve İstanbul'a getirilip; Divan-ı Harb'e tevdii Müteliffe Komiserliğinden tahriren talep edilmiş olmakla gazetenin bu suretle tatili ve mumaileyhin tevkifi için lazım gelen Meclis-i Vükela kararının istihsali buyrulmuş, ol bâbda emr-ü ferman veliyyül- emrindir." (İlgürel, 1999:10).

Bundan sonra Sadaret Müsteşarı Rifat imzalı Sadrazam adına Dâhiliye Nezaretine gönderilmiş bulunan 17 Mart 1919 tarihli talimattan öğrendiğimize göre, gazetenin kapatılması, Çantay'ın İstanbul'a celb ile Divan-ı Harb'e verilmesi hakkında Meclis-i Vükela tarafından karar verildiği anlaşılmaktadır. Belgede karar şöyledir; *"Zikrolunan gazetenin mucebi kanun tatili ve müdürinin İstanbul'a bil celb Divan-ı Harb'e tevdii hususunun nezareti müşarünileyhaya iş'arı tezekkür kılındı. Dâhiliye Nezareti Aliyyesine, 13 Mart 1335 tarihli ve 372 numaralı tezkire-i aliyyesine cevaptır; Hükümet-i itilafiye hakkında hakaretili bulunan Balıkesir'de münteşir Ses Gazetesinin badema diğer bir isim ve şekilde intişar edememek üzere ber-i mucebi kanun tatili ve müdürinin İstanbul'a bil celb Divan-ı Harb'e tevdii Meclis-i Vükelaca tensib edilmiş olmakla iktizasının ifası siyakında tezkire-i muhlisi terkim kılındı, efendim."* (İlgürel, 1999:11).

Bu gazete O'nu Türk Basın tarihine yazdıran bir gazetedir. İzmir işgalinden önce çıkmaya başlamıştır. Bu gazete mütareke yılları boyunca

Türk milletinin haklarını savunarak çevresinde milli şuurun uyanışında etkili rolü olmuştur. Ses Gazetesi öyle etkili olmuştur ki, İzmir'de katıldığı milli mücadele toplantısında ve de birinci büyük millet meclisine mebus olduğunda "Ses Gazetesi Sahibi" diye anılacaktır." (Aydın, 1989:5).

Balıkesir basınında ilk defa başmakale yazarlığı gibi fotoğrafta bu gazetede yayınlanmıştır. Ses gazetesi, Mütareke yıllarının Anadolu'sunda çıkarılan en korkusuz gazetelerden biridir (Akarşlan, 1998:97). Hasan Basri Çantay'ın tevkif edilerek İstanbul'da bulunan Divan-ı Harb'e teslim edilmesine dair Meclis-i Vükela tarafından karar verildiğinden, 13 Mart 1919 tarihli 22. sayıdan sonra gazete kapatılmış ve Hasan Basri Çantay Balıkesir'i terk etmek zorunda kalmıştır (BOA,1919, MV, Nr.214, Zabıt Nr. 100) 17 Mart 1919 günü İzmir'e giden Hasan Basri Çantay, orada tevkif emrinin geldiğini öğrenince, bir daha Balıkesir'e dönmemiş ve çıkardığı Gazetenin de yayın hayatı böylece sona ermiştir (Gülen, 2007:127).

4.1.7. İzmir Kongresi ve Kaçış

Yunan işgali, önemli sayıda aydın insanın yaşadığı Balıkesir'i derinden yaralamıştır. İzmir'in işgali üzerine savunma çareleri ciddi biçimde düşünölmeye başlanmış ve derhal harekete geçilmiştir (Kutay, 1986:11).

"Bu durum, vatan ve millet sevgisini ön planda tutan Redd-i İlhak Cemeyitleri'nin kurulmasına zemin hazırladı (İlgürel, 1973:35). Hasan Basri, İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti kongresine katılacak delegeler arasında yer aldı. Kongreye katılmak için Balıkesir'den ayrıldığı sırada, padişah Mehmet Vahdeddin'e açıktan hücum eden yazıları nedeniyle gazetesinin kapatılması ve tutuklanması emri çıktı. Balıkesir'e dönmeyerek Burhaniye, Kepsut ve Dursunbey'de 9 ay sürecek bir kaçaklık dönemi yaşadı. Bu arada köy ve kasabaları dolaşarak, halk içinde, vatan savunması yolunda bir milli birlik sağlama ve milli şuuru uyandırma gayreti içinde bulundu. Mustafa Kemal Atatürk'ün Havza ve Amasya genelgeleri ile yapmaya çalıştığı halkta milli şuuru uyandırma çalışmalarını mikro planda Çantay'ında Karesi'de yapmaya çalıştığını görüyoruz." (Uğur, 1994:11).

“1919 Martında İzmir valisi ve bölge kumandanı Nureddin Paşa bir beyanname yayınlarak dağınık çalışmalarını bir noktada toplamak, halkın maneviyatını yükseltmek için İzmir, Manisa, Aydın, Denizli ve Balıkesir’den gönderilecek delegelerin katılmasıyla bir kongre yapılmasını teklif etti. Nureddin Paşa’nın Müdafaayı Hukuki Osmaniye (Osmanlı haklarını savunma) kongresi olarak gördüğü bu kongre aslında Reddi İlhak (Vatan topraklarının işgal edilmesini önlemek) kongresi olacaktı. Haber, Balıkesir’de büyük yankılar uyandırdı. Balıkesir’i temsil edecek delegeleri seçtiler. Merkezden gelen delegeler arasında Hasan Basri Bey de vardı. İzmir kongresi, 17 Mart 1919’da Pazartesi günü toplanarak çalışmaya başlaması kararlaştırıldı. 15 Mart Cumartesi günü İzmir’e hareket üzere Balıkesir istasyonunda trene binecekken Hasri Basri Bey’e takip edildiğini söylediler. Daha önce SES gazetesinde yazdığı yazılardan ötürü Balıkesir’de yaşayan gayri Müslimlerden onu sevmeyen 2 vatandaş İstanbul’a giderek oradaki yabancı temsilciye ve Damad Ferid Paşa Hükümeti’ne hakkında şikâyetle bulunup jurnal verdiklerini işitmişti. Kendice tedbirler almıştı. İzmir’e hareket etmeden önce ise hakkında gelecek emrin kendisine haber verilmeden İzmir Vilayetine bildirilmemesi konusunda yetkili bir memurdan söz almıştı” (Uğur, 1994:11-12).

“Hasan Basri Bey daha sonra Anadolu Gazetesi’ne gitti ve orada Celal Bayar’la karşılaştı. Celal Bayar, kendisine temkinli olmasını ve tutuklanmadan kaçmasını tavsiye etti. 17 Mart günü sabah Balıkesir’den bir arkadaşı gelerek Damad Ferid tarafından gazetesini kapatıldığı ve tutuklanma kararı olduğunu haberini getirdi. İzmir kongresine teslim etmesi gereken belgeleri hocası Müftü Efendi’ye teslim etti. Arkadaşlara kısa bir vedadan sonra Mehmet Cavit Bey’le kısa bir kaçış planı yapan Hasan Basri Karşıyaka’ya gider. Karşıyaka’da Cavit Bey cebindeki 106 liranın 105’ini Hasan Basri Bey’e verir. Burada kendini öğretmen olarak, adını da Salim olarak tanıtan Hoca Menemen’e doğru yola çıkar. Burada biraz dinlendikten sonra yağmur, çamur içinde yapılan zor bir yolculuktan sonra Aliğa Nahiyesine gelirler. Burada tevkif emrinin her yere gönderildiğini öğrenir. Fakat Ses gazetesi sahibi olduğunu öğrenen nahiye müdürü tarafından iyi karşılanır. Güzelhisar çayı taşıdığı için Menemen’e geri döner. Burada indiği

handa kıyafet değiştirerek fıstık tüccarı kıyafeti ile yeniden bir başkasının rehberliğinde yola çıkar bin tehlike ile kudurmuş gibi sel suyunun aktığı Güzelhisar ayını geçerek Reşadiye nahiyesine gelirler. Nahiye Mdr bir arkadaşıdır. Biraz dinlendikten sonra Bergama'ya gelirler. Mehmet Cavit Bey'in kayınbiraderi Hafız Hüseyin Bey'in iftliğinde birkaç gün saklanırlar" (Ayhan, 1990:8).

26 Mart 1919'da fıstık tüccarı kıyafeti içinde Kozak nahiyesi Bağyz semtine gelirler. Burada Osman Bey'in evinde misafir kalır. Ayvalık'tan Rumları ldrme teşebbüsünden kaçan Ali Bey'le karşılaşır. Ayvalık'tan İngiliz yüzbaşı hakkında yazı gönderen bu gençtir.

Ertesi günü 27 Mart 1919'da dağ yollarından hiçbir köye uğramamaya dikkat ederek Pelit köyüne gelen Hasan Basri Bey burada Mehmet Cavit Bey'in evinde misafir edilir. Bu sırada Mehmet Cavit Bey'de dönmüştür. Kongreyi hazırlayan Nurettin Paşa görevden alındığından kongre beklenen çalışmayı gösterememiştir. 5 Nisan günü Burhaniye'ye ulaştı. Burhaniye'de bir süre kaldır çok sıkıntılı günler geçirdi. 9 Nisan günü Balıkesir'e geldi. 17 Nisan günü Balıkesir'de İngiliz askerleri tarafında arandığını fark etti. Bir ailenin yanında gizlendi (Uğur,1994:18-19)

16 Mayıs 1919'da Gönenli Osman Bey ve Niyazi Beyler Saklandığı yere Hasan Basri Bey'e İzmir'in işgali haberini getirirler. Hep beraber ağlayarak neler yapılabileceğini görüşürler. Sonunda karara varılır. Hasan Basri Bey, Kepsut ve Dursunbey çevresinde bir milli g oluşturacak, bu g kurulacak olan Milli Mdafa Heyetine bağlı sayılmayacak, böylece heyeti ve mutasarrıfı İngiliz temsilci ve hükümet karşısında zor durumda bırakılmayacaktı. Bu karardan hemen sonra Trkn en kara günlerinden olan İzmir'in işgaline duyduğu üzüntüsünün sıkıntısıyla şu şiiri yazar:

İnkisar-ı Hayal

Sevgili İzmir'in işgali münasebetiyle

Diyorduk:Zulm- vahşet geçti, bambaşka cihan geldi,

Onu tedvir eden "Wilson" gibi kutb-u zaman geldi,

*Diyorduk:en zaif akvam hatta saltanat mevlud,
Kristof ülkesinden böyle bir beyan geldi.
Diyorduk:fikr-i istila,tahakküm,ihiras öldü,
Koyun, kurt barıştı, aleme sulh-u eman geldi.
Diyorduk: gaalib-i mağlub yok, meydanda bir hak var,
O hakkı haykıran bir sayha, bir cankurtaran geldi.
Diyorduk: en tabii hakkıdır Türk'ün de İstiklal,
Mezardan böyle bir ses yükselip dünyaya can geldi.*

*Fakat heyhat ..bunlar hep hülya-yı miğfilmiş,
Adalet beklenen yerlerden ateş geldi,kan geldi,
Cihan bir lütf-i şamille nasib-i kamını aldı,
Bahar-ı ömr-i islama fakat yalnız hazân geldi.
Şaşırdık, ruh-i Kaanuni'ye arz-ı macera ettik,
Onun kabr-i hazininden de nadim bir figan geldi.
İlahi, bunca yıldır namını tebcil eden İslam
Bunaldı, Mustafa'nın (S.A)yurduna zehrin duman geldi.
İlahi, mücrimiz, dergah-ı İhsanından ayrıldık,
Tapındık garbe, aldandık, bela-yı asuman geldi,
İlahi, kible-i ümidimiz sensin ve sen varsın,
İnandık, ders-i hüsrân-ı felaket çok yaman geldi.
Uyan ey Ümmet-i merhume, silkin, artık Allah de.
Bakarken garbe gördün ya, yılan geldi, Yunan geldi*

16 Mayıs 1919 (Dere, 2011:4).

Bu şiir dönemin toplumsal algısını yansıtmaları bakımından son derece önemlidir. Özellikle savaştan yorulmuş bir toplumun Wilson Prensipleri ile nasıl ümitlendiği ancak bu ümitlerin İzmir'in işgali ile nasıl inkisarı hayale uğradığını Çantay çok fasih bir dille anlatmaktadır.

Bu sıkıntılı günlerde bir şeyler yapmak için Varnalı İsmail Hakkı Bey, Doğru Söz isimli bir gazete çıkarmaya başlar. Varnalı İsmail Hakkı Bey tüccardır. Nahiye müdürlüklerinde bulunmuş, özellikle İvrindi çevresindeki

eşkiyayı sindirmiş cesur biridir. Kısa ömürlü olmasına rağmen bu gazete devrinin en önemli belgelerinden sayılır.

Hasan Basri Bey, gizlilik, kendi ifadesiyle “kaçaklık” günlerinde yazdığı Şiirleri “Hüsni” mahlasıyla Doğru Söz gazetesiyle yayınladı. (Ayhan,1990:18). Çantay kaçak günlerinde bile vatani için bir şeyler yapma gayretinden geri durmamıştır.

16 Mayıs günü Yunanlılar İzmir’i işgal ettikten sonra arkadaşlarıyla toplandılar. Milli mücadeleyi başlatmak için 20 Mayıs günü Kepsut ve Dursunbey’e gitti. Kasaba ve köyleri gezerek insanlar milli bilinç ve şuuru aşılamaya çalıştı.10 Ağustos günü Balıkesir’e çağrıldı bir toplantı yapıldı ve bu toplantıda 4 Eylül günü yapılacak olan Sivas kongresine seçildiği iletildi. Sivas kongresine katılmadı.19 Kasım günü Balıkesir kongresine katıldı. Anadolu’da da Erzurum, Alaşehir, Sivas toplantılarında da milli mücadele fikirleri ortaya atılıyor artık sadece iş silahlanmaya kalıyordu Anadolu’da tekrar milli mücadele başlıyordu 17 Aralık 1919’da Mustafa Kemal Ankara’ya gelmişti. (Uğur, 1994:18-19). Hasan Basri Bey’de Balıkesir’de silahlanmış bir vaziyette, Susurluk’un Kürse köyünden İzzet Efe ve çetesiyle beraberdi. 17 Mart’da başlayan kaçaklık devresi bitmiş artık mücadele dönemi başlıyordu (Çantay, 2006:59)

Hasan Basri’nin Karagünleri olarak belirttiği firari ve esaret dönemi esnasında saklandığı köylerde fırsat buldukça ahaliyi Türk milli mücadelesi konusunda irşat etme işini uhdesine alarak vaazlar verdiğini öğrenmekteyiz. Kaçaklık günleri boyunca halkı daha yakından tanıma fırsatı bulan Hasan Basri, Balıkesir halkının ne denli dini hissiyatlarının kuvvetli olduğunu bildiğinden ateşli yazılarıyla onlara hitap ederek ve onları sürekli olarak “Bugünkü görevlerimiz: Milli Dayanışma lazımdır” diyerek halkı birlik, beraberlik ve dayanışmaya davet etmiştir (Çantay, 1964:17)

4.1.8. Meclis Faaliyetleri

Balıkesir ve yöresinde başlayan milli mücadele hareketlerine SES gazetesindeki coşku ve heyecan dolu yazılarının yanı sıra kaçaklık günlerindeki fedakâr çalışmalarıyla geniş çapta destek olan Hasan Basri Çantay, Birinci Türkiye Büyük Meclisi'n, Karesi (Balıkesir) milletvekili seçildi. Aynı ili temsil etmek üzere seçilen arkadaşlarından Mehmet Vehbi (Bolak) ve Abdülkadir (İştin) beylerle Ankara' ya geldi. 23 Nisan 1923 günü Meclis'in kurbanlar, dualar Kuran-ı Kerim ve Buhari hatimleri okunarak açılışına şahit oldu. Artık istiklal mücadelesine burada, bu sefer milleti adına kaldığı yerden devam edecekti (Uğur,1994:28)

Birinci Büyük Millet Meclisi gizli oturumlarının zabıtlarından Hasan Basri Bey'in konuşmalarının inceleyecek olursak onun politikasını, politikacı yüzünü daha iyi anlayabiliriz. Özellikle gizli celselerden yaptığı konuşmalarda; korkusuz, sert ve doğrudan taviz vermez biçimdedir (Ayhan.1990:17). *Hasan Basri Çantay'ın* bir diğer yönü onun önemli bir devlet adamı olmasıdır. Çantay, 1920'de kurulan TBMM'nin 1. döneminde Balıkesir milletvekili olarak görev yaptı. Böyle zor şartlarda vatan ve millet için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadı.

Örneğin; Yunan ordularıyla yapılan muharebelerde, Afyon ve Kütahya gibi şehirlerin düşman eline geçmesi üzerine, TBMM'nin 23-30 Temmuz 1921 tarihli gizli oturumlarında Meclisin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gündeme geldi. Ancak Mehmet Akif ve Hasan Basri Çantay gibi birçok milletvekili bu fikre kesin olarak karşı çıktılar. "*TBMM'nin eşliğinde ölür, buradan diri çıkmayız.*" diyerek otuz dört mebus ortak bir önerge verdiler. Önergeyi Hasan Basri Çantay, kaleme aldı ve Meclis'te bu önerge üzerine söz alarak konuştu. TBMM'nin sonuna kadar Ankara'da görev yapmasını önerdi ve bu teklif kabul gördü.

Hasan Basri Çantay, Ağustos 1920'deki mecliste yaptığı konuşmada, "*Hilafet mevkiini işgal edip de, Hilafetin gereğini ifa etmeyen, bilakis Müslüman'ı Müslüman'a kırdıran bir adamın, hâşâ meşru halife tanınmasına*

taftar değilim” (Öztürk, 1999: 66) derken, M. Kemal Paşa “*Maalesef şimdi Hilafet makamını ve saltanatı işgal eden zat, bu millet ve memleket için hain bir adamdır*” (Öztürk, 1999:67) diyerek padişahı vatan haini ilan etmiş ve yok saymıştır.

4 Kasım 1920’de görüşmelerde;

Çorum Milletvekili Fuat Bey ve 44 arkadaşı İcra Vekilleri Heyeti’nin seçimine dair kanun tasarısında bulunan “*Büyük Millet Meclisi Reisi’nin meclis azalarından göstereceği namzetler meyanından ekseriyeti mutlaka ile intihap olurlar*” şeklindeki maddenin değiştirilmesini teklif etmişlerdir. Bu teklife göre, Vekiller Heyeti’ne Meclis Reisi’nin uygun göreceği kişiler arasından seçim yapılacaktır. Bu teklif yapılırken, seçilen vekiller arasında daha sonradan sorunlar yaşanması ve heyetin uyum içerisinde çalışamaması bundan dolayı da zaman kaybı yaşanması gösterilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, C. 21, s. 296).

Ancak, bu teklif karşısında mecliste şiddetli tartışmalar yaşanmıştır. Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey memleketi kurtarmak amacıyla toplanmış olan bu mecliste farklı yerlerden gelen mebuslar arasında farklı görüşler olmasının doğal olduğunu belirterek, aynı şeyleri düşünen insanlarla çalışmanın meclis ve halk hâkimiyetine ters olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının son bölümünde ise, “*Liste usulü kabul edilecek ise, bendenizce Meclisin hiç intihabına hacet kalmaz. Reis istediğini kabul, istemediğini reddeder*” demiştir (TBMM. Zabıt Ceridesi, C. 21, s. 297–299). Çantay, bu açıklamaları ile demotrat kişiliğini ortaya koymuş, Meclis’in çok sesliğinin hayati önemini vurgulamıştır. Tek bir anlayışın hakim olduğu yapının Cumhuriyet’e ters bir anlayış olduğunu vurguladı.

İsmet Bey’in bedeni ve nakdi sorumluluğun birlikte olması, amele ve servet sahibi insanların ekonomik güçleri oranında vergilendirilmeleri gerektiği şeklindeki açıklamalarından sonra söz alan Bolu mebusu şükrü Bey, insanların belirli günlerle mükellef olmaları usulüne karşı çıkmış ve “*herkesin işi öbürüne atacağını, kimsenin çalışmayacağını*” söylemiştir. Kanun maddesine “*mükellefiyeti bedeniye yerine taksimi amal*” (TBMM ZC.,

D.I, İS.III, C.XVIII, s. 101) tabirinin getirilmesi gerektiğini ifade eden Şükrü Bey, işin başında olan kişilerin akrabalarını çalıştırmayarak adam kayırma yoluyla suistimallere neden olacaklarını; oysa “taksimi amal” yoluyla herkese belirli oranda sorumluluk yüklenmesinin daha iyi olacağını ve işin daha kısa zamanda yapılabileceğini ifade etmiştir.

Fıkırada geçen “**kanunu mahsus**” tabirinin, 21 Şubat 1337(1921) tarihli kanun olduğunu söyleyen Karasi mebusu Hasan Basri Bey, şimdiye kadar köylüye angaryalar tahmil edilerek zulmedildiğini, köylünün kendi yolunu yaparak kendi yararına çalışmış olacağını; bu nedenle mükellefiyeti bedeniye usulünün tatbik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hasan Basri Bey, İsmet Bey’in teklifinin münakaşasının, 21 Şubat tarihli kanunun tadiliyle mümkün olacağını ifade etmiştir (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XVIII, s. 102).

Hükümet namına konuşan Dâhiliye Vekâleti Vekili Vehbi Bey de, yolların inşası için mükellefiyeti bedeniyenin yanı sıra maddi giderleri karşılamak için mükellefiyeti nakdiyeye ihtiyaç duyulduğunu, bu nedenle fıkırada mükellefiyeti bedeniye ve nakdiye tabirinin olması gerektiğini ifade ederek fıkrayla alakalı tadil önerisi vermiş; bu açıklamalar üzerine İsmet Bey, daha önce verdiği takririni geri aldığını ifade etmiştir. Akabinde de fıkra encümene havale edilmiştir (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XVIII, s. 103). Bu görüşmeler sırasına da Çantay’ın temsilcisi olduğu Türk halkının çıkarlarını korumak için nasıl bir çaba içinde olduğunu, milletin vekili sıfatını her şeyin üstünde gödüğünü gösteren konuşmaları oldukça çarpıcıdır.

Hasan Bey, Garp Cephesinde bilfiil harekâtı askeriye sahası olan mevakile münhasır olmak üzere Asarın sureti cibayetine dair kanun layihası münasebetiyle 16 Temmuz 1921’de yaptığı konuşmada, Asar nizamnamesinde, mahsulü zayi olan yerler hakkındaki genel ahkâmın bunlar hakkında da uygulanacağını belirttikten sonra şunları söyledi; “*Eğer Allah göstermesin düşman eline geçmek yanmak gibi fevkalâde şeylere tesadüf edilecek olursa bittabi yeni bir madde tespit edilecek ve affı için Heyeti Aliye’nize bir madde-i kanuniye tevdi edilecektir. Aynı ihtimat memleketin her tarafı için varittir... Maliye Vekâleti nafi olsun, muzir olsun vergi cibayet etmek*

hevesinde değildir.” (TBMM G.Z.C., C.11, s.290). Meclisesi bütün görüşmelerde konu ne olursa olsun Çantay'ın tutarlı bir duruş sergilediğini ve vekillik görevini halkın çıkarlarını korumak olarak algıladığını görüyoruz.

Meclisin 07.04.1921 tarihli oturumunda; Birinci Dünya Savaşı esnasında memleketleri işgale uğrayıp da haneleri tahrip edilen halka, emval-i metrukeden (terk edilmiş mallar) verilmiş olan hanelerle alakalı kanun ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasını görüşülmektedir. Kanun tasarısının birinci maddesiyle, memleketleri işgale uğrayıp; haneleri yıkılıp tahrip edilen halka verilen emval-i metruke (terk edilmiş mallar) karşılığında, bedel-i icar (kira) alınmaması öngörülmüştür (TBMM ZC., D.I, İS.II, C.IX, s. 391).

Hükümet tarafından belirlenen kanun tasarısının mecliste okunmasından sonra, Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasını okunmuştur. Mazbatada birinci maddede geçen *“işgale uğrayan memleketler”* ifadesi yerine Erzurum, Van, Bitlis, Mamuretülaziz, Diyarbakır ve Sivas vilayetleri ile Maraş ve Antep livaları getirilmiş (TBMM ZC., D.I, İS.II, C.IX, s. 392), böylece kanunun kapsamı daraltılmıştır

Kanun maddesinin belirli bir bölgeye münhasır kılınması mecliste tepkilere neden olmuştur. Konya mebusu Vehbi Efendi, maddenin birkaç vilayeti kapsamasının doğru olmadığını söyleyerek tepkisini ortaya koymuş; Karasi mebusu Hasan Basri Bey *“... binaenaleyh şu kanunun şu veya bu vilayete hasredilmeyerek bütün vilayet-i müstahlasa ahali-i Müslimesine teşmil edilmesi derece-i vücuttadır”* diyerek kanunun tüm ahaliyi kapsamaması gerektiğini ifade etmiştir. Kırşehir mebusu Müfid Bey, Vehbi Efendi ve Hasan Basri Bey'in söylediklerine katıldığını belirtmekle beraber; maddenin Birinci Dünya Savaşı ile sınırlı tutulmamasını isteyerek Milli Mücadele'nin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (TBMM ZC., D.I, İS.II, C.IX, s. 392).

7 Nisan 1923'te İdarei Vilayat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin tadili münasebetiyle yapılan görüşmelerde; 11. Madde* ile ilgili olarak söz alan Mustafa Hilmi Bey; *“Okul binaları hakkındaki beyanatınızı kabul ettik, fakat eğitim-öğretim için gereçleri ve saireyi nakil gerekirse ne yapacaksınız?”* şeklinde soru yöneltmiştir.

Söz alan Karasi Mebusu Hasan Basri Bey ise; *“Efendim lise, kız ve erkek öğretmen okullarının eğitim-öğretim gereçleri, yatakhane vesairesini Maarif vekâletine devretmek, geçici kaydı ile de olsa hakikaten uygundur. Çünkü bu okulların masrafları Maarif Vekâletince karşılanmaktadır. Fakat ben memlekette halktan aldığım yardım ile temin ettiğim malzemeyi, eğer Maarif Vekâleti memleketimdeki bu okullardan birini kaldırır da başka mahalle götürmek isterse ben vermem, halk da vermez ve isyan eder. Eğer mevcut olan Kız ve Erkek öğretmen okulları yerinden oynatılmayacaksa geçici kaydı ile bu malzemeleri veririz. Yok, başka tarafa kaldırmak isterlerse, o zaman benim halkımın kendi kendine tedarik ettiği malzemedен bir zerresini, bir iğneyi bile vermem. Bu suretle zapta geçsin. Maarif Vekili Bey de bu hususta teminat vermelidir”* şeklinde izah istemiştir. Maarif Vekili İsmail Safa Bey (Mersin) ise; *“Vekâlet, bu binaları aynı maksat ve aynı okul için kullandığı müddetçe tabiatıyla bu malzemelerde geçici kaydıyla Maarif Vekâletine verilsin. Aksi takdirde Özel İdarelerde kalsın”* şeklinde açıklama getirmiştir (TBMM, Zb. C., D. I, c. 28, s. 416).

Refik Şevket Bey, kurulacak olan encümene salahiyet verilmesini gereksiz ve hatta vakıf esaslarına aykırı bulduğunu ifade ederek mevcut kanunlarla çelişmemesi için Şeriye ve Evkaf Vekâleti tarafından tanzim edilmesini (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XXVII, s. 409–4109) teklif etmiştir. Kurulacak olan encümene muhalif olan mebuslardan Antalya mebusu Rasih Bey *“...Öyle vasi bir salahiyet veriyorsunuz ki, zannederim bir sene bu işle meşgul olurlarsa hepsi milyoner olurlar”* diyerek encümen üyelerine verilen

* Madde 11 “bütün lise, erkek ve kız öğretmen okullarına ait binalar bütün eğitim-öğretim araçlarıyla ve yatakhaneleriyle birlikte geçici olarak Maarif Vekaletine devredilmiştir”.

salahiyetin aşırı olduğunu; görevlerini kötüye kullanmalarına neden olabileceğini ima etmiştir.

Rasih Bey, İstanbul'da kurulacak teşkilatın mutlaka merkeze bağlı olması gerektiğini de (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XXVII, s. 410). ifade etmiştir. Görevi kötüye kullanma ihtimali ile alakalı olarak söz alan Karasi mebusu Hasan Basri Bey “... *İstihdam ettiğiniz memurlara eğer eminseniz vasi salahiyet veriniz. Onlar vazifelerini -işgalattan azade olarak daha emin, müstakil bir surette- ifa edebilsinler*” diyerek görevlendirilecek kişilerin güvenilir olması durumunda sorun çıkmayacağını ifade etmiştir.

Hasan Basri Bey “...*biz Teşkilatı Esasiye Kanunumuzda evkaf mesailini vilayetlerimize bırakmışızdır, sıkı merkezîyet usulüne aleyhtar bulunmuşuzdur... Hakikaten gerek evkafın gerek şubat-ı sairenin böyle vasi bir âdemi merkezîyet usulüyle idaresi zannedirim ki; merkezîyet usulü idaresinden çok faideli, hayırlıdır. Bendeniz bu noktada atılan adımı hayırlı bir adım telakki ediyorum*” diyerek kanuna destek vermiştir.

Hasan Basri Bey Vakıflarla alakalı olan devairi merkezîye teşkilatının İstanbul'da bulunmasına ise “*Acaba yalnız Şeriye ve Evkaf Vekâletinin teşkilatı merkezîyesine taalluk eden devair mi İstanbul'dadır? Yoksa diğer vekâletlerin teşkilatı merkezîyesine tabi devair İstanbul'da yok mudur? Ben zannediyorum ki, İstanbul'un vaziyeti hazırai malumesi dolayısıyla vekâletlerin teşkilatına ait olan memurlardan bir kısmı İstanbul'da bulunmaktadır*” (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XXVII, s. 411) diyerek diğer vekâletlerin de İstanbul'da teşkilatlarının bulunduğunu; bunun da İstanbul'un hususi durumuyla alakalı olduğunu belirtmiştir. İstanbul'un bu hususi durumu memleketteki vakıfların büyük çoğunluğunun İstanbul'da olmasının yanı sıra Osmanlı Devleti'nin başkenti olması, buranın ciddi bir nüfus potansiyeline sahip olması gibi etkenler sıralanabilir.

Kırşehir mebusu Müfit Efendi de kanunla alakalı olarak münakaşayı gerektiren bir durumun olmadığını söyleyerek maddenin aynen kabulünü

teklif etmiştir. Beşinci madde takrirlerin okunmasından sonra aynen kabul olunmuştur (TBMM ZC., D.I, İS.III, C.XXVII, s. 413).

Çantay'ın, Vakıflar konusundaki hassasiyeti son derece önemlidir. Çünkü Vakıfların yerel olarak idare edilmesinin o bölgenin yerel halkının bu hayırlı işlere sahi çıkıp çeşitli yardımlarla bu kurumları geliştireceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

4.1.9. Mehmet Akif Ersoy'la Olan Dostluğu

Mehmet Akif ile Hasan Basri'nin ilk görüşmeleri 1908 yılında İstanbul'da, Sırat-ı Müstakim mecmuasının idare merkezinde gerçekleşmiştir. Hasan Basri 21, Mehmet Akif 35 yaşındadır. Mehmet Akif o zaman bu mecmuanın başyazarı idi. Hasan Basri kendisiyle tanışmak ve bir mülakat yapmak için gelmişti. Bu tanışmayla başlayan dostluk ve samimiyet, uzun yıllar, her geçen dem artan bir şevk ve karşılıklı hayranlıkla sürüp gitmiştir (Akgül, 2007:1).

“Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözü bize Hasan Basri Çantay'ı tanıtan en güzel sözlerden biridir. Çünkü Hasan Basri Çantay, İstiklâl Marşı'mızın şairi Mehmet Akif Ersoy'un en yakın dostlarından biridir. Millî Mücadele'nin bu iki isminin dostlukları öylesine güçlüdür ki bu dönemde özellikle Ankara'da Mehmet Akif'siz Hasan Basri, Hasan Basri'siz Mehmet Akif düşünülemez hâle gelmişti. TBMM'de yan yana oturdular ve Ankara'da bir süre aynı evde kaldılar. Taceddin Dergâhı'nda ilmî ve edebî sohbetler yaptılar (Uğur, 1994:19).

Mehmet Akif Ersoy, 1922'de'nin Yunanlılar tarafından işgal edildiği duyumu üzerine isyanını dile getirdiği “Bülbül” şiirini, *“Basri oğlumuz...”* notuyla Hasan Basri Çantay'a ithaf etmiştir (Dere, 2011:2).

BÜLBÜL (*Basri Bey oğlumuz*)

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım:

Nihâyet bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım.

.....

.....

Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem...

Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem!

Mehmet Akif, “*Bülbül*” adlı şiirini “*Basri Bey Oğlumuz*” diyerek Hasan Basri Çantay’a ithaf ederken, Hasan Basri Çantay da yazdığı “*Akifnâme*” adlı kitabıyla otuz yıllık dostu Mehmet Akif’i genç nesillere tanıtmıştır.

Hasan Basri Çantay, Kurtuluş Savaşı’nın başladığı günlerde yakın dostu Mehmet Akif’i Millî Mücadele’nin başladığı şehirlerden biri olan Balıkesir’e davet eder. Mehmet Akif, burada 23 Ocak 1920 Cuma günü Zağnos Mehmet Paşa Camii kürsüsünden halka hitap ederek “*Ey Balıkesirliler; Güzel yurdumuzu çiğnetmeyiz. Savunmanız meşrudur. Sebat ediniz yürüyünüz!*” demiştir. Bu heyecanlı ve gür sesin vatansever ruhlarda derin tesiri olmuştur. İki dost Anadolu halkının Millî Mücadele’ye katılması için geziler yapar, yazılar yazar ve konuşmalar yaparlar.

Dostlukları, ilk Balkan Harbi’nin ardından başlayan Dünya Savaşı sırasında pekişen ve güçlenen Mehmet Akif ve Hasan Basri Bey, daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi açılışında da görüşme şansı bulacaktırlar. Karagün dostluğudur Mehmet Akif ve Hasan Basri Bey’in dostluğu. Fikirleri ve düşünceleri birbirine uyumludur Özellikle, memleket meselelerinin çizim yolları noktasında ikisinin de görüşlerinin birbiri ile çok uyumlu olduğunu görüyoruz (Uğur, 1994;20).

Kurtuluş Savaşı günlerinde Ankara’da Maarif Vekâleti (Eğitim Bakanlığı) millî marş yazılması için bir yarışma açar. Bu yarışmaya katılanlar arasından seçilecek olan eserin millî marş olacağı, eserin yazarına 500, bestesi için de 1000 lira nakdi ödül verileceği duyurulur. Millî Marş yarışmasına birçok şiir katılır ancak bunların hiçbiri millî marş olmaya layık

görülmez. Maarif Vekili olan Hamdullah Suphi Bey de dâhil olmak üzere herkes, Mehmet Akif Bey'in neden bu yarışmaya katılmadığını merak ederler. Onun yakın dostu olan Hasan Basri Çantay'ı devreye sokarlar. Bu konuyu Hasan Basri Çantay şöyle anlatır: (Yapıcı, 2011:1).

“Meclis salonlarında Vekil Hamdullah Suphi ile karşılaştım. Yanıma gelerek beni bir tarafa çekti. Ve,

‘Biliyorsunuz bir İstiklâl Marşı yazılabilmesi için açtığımız müsabakaya yedi yüz kadar şiir geldi. Fakat bunların içinde marş olabilecek kudrette bir şiir bulamadık. Böyle bir şiiri ancak Akif Bey yazabilir. Sizin de yakın arkadaşınız olması hasebiyle kendisine rica ederseniz müsbet bir tesir husule gelir zannederim.’ dedi.

Cevap verdim:

- Akif Bey müsabaka şeklini ve ikramiyeyi kabul etmiyor. Eğer bir çare ve bir şekil bulursanız yazdırmaya çalışırım.

Düşündü, ‘dur’ dedi.

- Ben kendisine bir tezkire yazayım. Arzusuna tâbi olacağımızı bildireyim. Fakat tezkireyi kendisine siz veriniz...

Ben de muvafık gördüm. Yarım saat sonra şu tezkireyi getirip bana verdi.” (Yapıcı,2011:1)

Hamdullah Beyin Mehmet Akif'e yazdığı mektup şöyledir:

“Pek Aziz ve Muhterem Efendim,

İstiklâl Marşı için açılan müsâbakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zât-ı üstâdânelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri maksadın husûlü için son çare olarak kalmıştır. Asîl endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyîc vâsıtasından mahrûm bırakmamanızı reca ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim (Düzdağ, 2000:116).

Mektubu Akif'e iletmek üzere alan Hasan Basri Çantay, millî marşı yazması için onu ikna etmenin yollarını arar. Onu ikna etmek için nasıl bir yol takip ettiğini ise şöyle anlatır:

"Meclis'te Âkif ile yan yana oturuyoruz. Çantamdan bir kâğıt parçası çıkardım. Ciddî ve düşünceli bir tavır ile sıranın üstüne kapandım, güya bir şey yazmaya hazırlanmışım. Üstâd ile konuşuyoruz:

-Neyi düşünüyorsun Basri?

-Mâni olma işim var!

-Peki. Bir şey mi yazacaksın?

-Evet.

-Ben mâni olacaksam kalkayım.

-Hayır, hiç olmazsa ilhamından ruhuma bir şey sıçrar.

-Anlamadım.

-Şiir yazacağım da...

-Ne şiiri?

-Ne şiiri olacak. İstiklâl şiiri! Artık onu yazmak bize düştü.

-Gelen şiirler ne olmuş?

-Beğenilmemiş.

-(Üzüntüyle:) Yâ!

-Üstâd, bu marşı biz yazacağız.

-Yazalım, amma şartları berbat!

-Hayır şart filân yok. Siz yazarsanız müsabaka şekli kalkacak.

-Olmaz, kaldırılamaz, ilân edildi.

-Canım, Bakanlık buna bir şekil bulacak. Sizin marşınız yine resmen Meclis'te kabul edilecek, güneş varken yıldızı kim arar?

-Peki, bir de ikramiye vardı?

-Tabi ki alacaksınız!

-Vallahi almam.

-Yahu, lâtife ediyorum, onu da bir hayır müessesesine veririz. Siz bunları düşünmeyin!

-Bakanlık kabul edecek mi ya?

-Ben Hamdullah Suphi Beyle görüşüm. Mutabık kaldık. Hatta sizin adınıza söz bile verdim!

-Söz mü verdiniz, söz mü verdiniz?

-Evet!

-Peki ne yapacağız?

-Yazacağız!

tekrar tekrar, 'Söz verdin mi?' diye sorduktan sonra ve benden aynı cevabı aldıktan sonra, elimdeki kâğıda sarıldı, kalemimi eline aldı." (Hasan, 1966: 81-95).

Akif, İstiklâl Marşı'nı 5 Şubat-17 Şubat 1921 tarihleri arasında yazar. Marşı bu kadar kısa sürede yazmasında onu "48 saatimiz kaldı" diyerek yazmaya teşvik eden Hasan Basri Çantay'ın büyük rolü vardır. Marş, 12 Mart 1921 tarihinde Hasan Basri Çantay ve Maârif Vekili Hamdullah Suphi Bey' in yazılı teklifi ile gündeme alınır ve alkışlar arasında kabul edilir. Akif ise ödül olarak verilen parayı almaz. Bu parayı fakir çocuk ve kadınlara meslek öğretmek üzere açılan Dâru'l-Mesai'ye bağışlar (Düzdağ, 2000:118).

İstiklâl Marşı'mızın yazılması ve TBMM tarafından kabul edilmesinde ortaya koyduğu üstün gayretler Hasan Basri Çantay'ın büyüklüğünü göstermektedir. Bugün dinî ve millî kimliğimizi ifade eden muhteşem bir dil ve muhtevaya sahip bir İstiklal Marşı'na sahipsek bunda Mehmet Akif kadar Hasan Basri Çantay ve diğer kahramanların rolü büyüktür. Bu yönüyle Çantay, tarihimizin gizli kahramanlarından.

Karesi Milletvekili olarak Millet Meclisi'ne seçildi. Hiçbir gruba girmeyip bağımsız olarak kaldı. 3 yıl Ankara'da Taceddin Dergâhında Mehmet Akif ile birlikte yaşadı. Burada kaldıkları sırada ısrarları ile Mehmet Akif'i, "İstiklal Marşı"nı yazmaya ikna etti (Düzdağ, 2000:118).

4.2. Eserleri

Hasan Basri Çantay'ın hemen hepsi de tarihi, ilmi, dini, ahlaki, hukuki, edebi ve sosyal konularda hayli makalesi; yine aynı konularda denilebilecek değerli eserleri vardır. Makalelerini genel bir değerlendirmeye nitelemek gerekirse bu konuların hepsini kapsayacak biçimde oldukları görülür. Eserlerinde ise daha çok dini, tasavvufi ve edebi konularda ağırlık kazanır (Uğur, 1994:49).

4.2.1. Basılı Olan Eserleri

Mektepli Yavrularıma: Kurtuluş Savaşından sonra Balıkesir'e dönünce yöneticiliğini üstlendiği "Şehit Çocukları Yuvası" öğrencileri için hazırlanmıştır. Vatan, millet, istiklâl kavramlarını işleyen okul piyesleri şeklindedir. 1922 yılında iki kitaplık bir seri olarak yayınlanmıştır (Uğur, 1994:63).

Müslümanlıkta Himâye-i Etfâl: Çocukları korumanın onları yetiştirip topluma faydalı olmalarını sağlamanın dini ve sosyal açıdan önemine dair bir eserdir. Himayeyi Etfâl Cemiyeti Umumi Merkezi'nin (Çocuk Esirgeme Kurumu) emri üzerine hazırlanmıştır. 60 sayfa olup 1922'de Ankara'da Yeni Gün Matbaasınca basılmış Osmanlıca bir eserdir. "İlk bastırıldığında kitabın tüm gelirlerini Cemiyet-i Etfâl'e bırakır. (Ayhan, 1990:24).

Ülkü Edebiyatı: Ondokuzuncu asırda ortaya çıkan, İkinci Meşrutiyeti takip eden yıllarda kimi sanat çevrelerinde ve aydın kesimlerde geniş yankılar uyandıran; dahası pek çok genç sanatçının ilgisini çeken Hasan Basri Çantay, döneminin önemli edebiyat tartışmalarından olan sanat sanat için mi yoksa toplum için mi tartışmalarına katılmış ve "sanat toplum ve ahlak içindir" ikisini de kapsayan bir biçimde "sanat hayat içindir" demiştir (Gündoğdu, 2009:121).

Fıkh-ı Ekber Tercümesi: İmâm'ı Âzam Ebu Hanife'ye nispet edilen el-Fıkhul-Ekber isimli risalenin Türkçe çevirisidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın isteği üzerine hazırlanmış, küçük bir kitapçık şeklinde birkaç kez basılmıştır. İkinci baskısı Ankara'da 1982 tarihlidir. (Yılmaz, 2007:19).

Zeka Demetleri: Kendi deyişiyle âlim bir papazın (Luvis Rızkullah) çeşitli bahislere, ilahiyata, latifelere, garip olaylara ve diğer bazı konulardaki görüşlerine dair Mecan'il Edeb isimli derlemeden seçilmiş bazı fıkra, latife ve vecizelerin tercümesidir. Arapçadan tercümedir. Edebiyat öğretmenliği sırasında yayınlamıştır. Öğrencilere İslam-Doğu kültürünün edebi verilerinden örnekler sunmak ve onlara derslerde işlemek üzere konular

vermek için tercüme etmiştir (Uğur, 1994:64). Çantay bu eserde, Mehmet Akif'ten aldığı derslerin kitabın yazımında etkili olduğunu ifade eder. Bu eser Balıkesir'de çıkan Gençler Yolu isimli gazetede de yayınlanmıştır (Çantay, 1939:3).

Kara Günler ve İbret Levhaları: Balıkesir'de yayınlanan Türk Dili Gazetesi'nde 18–27 Ocak 1939 tarihleri arasında neşredilmiş kaçaklık günlerine ait hatıralarıdır. Ses Gazetesinde yazdığı bazı yazılarla birlikte 1964'de İstanbul'da yayınlanmıştır.

Hasan Basri Çantay'ın bu kitabı, Milli Mücadele devresindeki ve ondan önceki zamanda maruz kaldığı ve baskıları, kaçaklık devresindeki acı hatıralarını dile getirmektedir.

Vatanın işgali düşmanlarca planlanırken memleketin her tarafında bir ümitsizlik hüküm sürerken İstanbul ve birçok şehirler ecnebi boyunduruğu altında ezilirken, Rum ve Ermeni vatandaşlar Türk'e hakarete bulunurken memleketin ileri gelen adamları hayatlarından endişe etmekteydiler. Türkiye'de ve hele Balıkesir'de eşkiyalık o derece ilerlemişti ki halk bağlarına ve tarlalarına gitmekten bile çekiniyorlardı.

Üstad Hassan Basri Çantay vatanımızın ve milletimizin bu feci şartlar altında kalmasına tahammül edemeyip 17 Ekim 1918 tarihinde " SES" gazetesini çıkarmaya başlar ve memleketin her tarafına gönderir. O, neşrettiği makalelerle vatansever halkın sevgisini celb edeken, milletimizin olan şahısların hüsumetini üzerine çekmiştir.

Bahsi geçen kitap bu acı hatıraları dile getirmekte, millet ve memleketimizin kurtulması için üstadın katlanıldığı çileleri gözler önüne sermektedir (Emre, 2000:80-81).

The Straight Path of Islam: Amerikalı ilahiyatçı Kenneth Morgan'ın yaşayan dünya dinleri konusundaki aynı isimde eserinin, İslâm dinine

ayrılmış kısmıdır. Kenneth Morgan, yeryüzünde taraftarı bulunan dinlerin, her birini o dine inanan bir âlimin yazdığı yazıyla anlatmıştır. İslamiyet'e ayrılan kısım, Hasan Basri Çantay'ın kaleminden çıkmıştır. İngilizceye çevrilerek Amerika'da yayınlanmıştır (Gündoğdu, 2009:50-51).

Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim: Ülkemizde yapılan ilk meal çalışmalarından olan Hasan Basri Çantay'ın Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim adlı meal üç cilttir. İlk cildi 1952 yılında 440 sayfa, ikinci cildi 1953 yılında 420 sayfa, üçüncü cildi ise 1953'de 369 sayfa olarak İstanbul'da İsmail Akgün Matbaası'nda basılmıştır. Eser Arapça metni de içermektedir. Her cildin sonunda bir fihrist ve birinci cildin sonunda genel konulara ait bir fihrist vardır. Ahmet Sait Matbaası'nda ve sonuncusu da Milsan Basım Sanayi adlı basımevinde olmak üzere toplam 13 defa basımı yapılmıştır (Özdamar, 2006: 25-26).

1993 yılında Risâle yayınları tarafından biri üç, diğeri bir cilt olmak üzere iki farklı baskısı yapılmış, üç ciltlik baskıda "yeni"olan, dizgi ve mizanpaj iken, tek ciltlik baskıda tefsir bölümü atılarak eser, standart meâl formuna dönüştürülmüştür (Cündioğlu, 1996:200).

Eserin dili, gününün yaşayan Türkçesidir. Akıcı ve sade bir dile sahip olup dipnotlarda ayetlere izahlar yapmıştır. Bu eserinde Ehli Sünnet'in sahih kaynaklarıyla açıklama yapmaya dikkat etmiştir (Erenbaş, 2006:8).

1953'te yayımlanan bu eser Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan Kur'an tercümelerine kaynaklık etmiştir. Çantay meali, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı eseriyle birlikte Cumhuriyet tarihinde Kur'an üzerinde yapılan en ciddi çalışmalardan biridir. Bu meal, özellikle 1950'li yıllarda yaşanan dinî neşriyat fakirliği içinde önemli bir boşluğu doldurmuştur. Üç ciltten oluşan Çantay meali, çeşitli zamanlarda tekrar tekrar basılmıştır.

Çantay, Kur'an'ı o günün şartlarında herkesin rahatlıkla anlayabileceği bir dille Türkçeye tercüme etmeye çalışmıştır. Ayetlerin meallerini verirken

gerekli yerlerde tefsir kitaplarından süzdüğü özlü bilgilere dayanarak açıklamalarda bulunmuştur. Bu ise, kitabın hacmini çoğaltmıştır. Çantay meali günümüzde en çok okunan ve başvurulan kaynak mealler arasında yer almaktadır. (Yapıcı, 2011:8)

Hasan Basri Çantay Meali'nin bazı özellikleri şunlardır:

- Harfî bir tercümedir.
- Mealin dili, o günün yaşayan Türkçesidir. Dili son derece akıcı ve sadedir.
- Mealde kelimelerin tercih edilen anlamı verilmiş, diğer anlamlar ise dipnotta verilmiştir.
- Mealde, hurafe ve uydurma rivayetlerden sakınılmıştır.
- Hadise dayanmayan tefsir kıymet taşımaz diyerek ayetlerin açıklamalarında sağlam hadislere yer verilmiştir.
- Kur'an-ı Kerim'in mucizevî üslubu meale yansıtılmaya çalışılmıştır.
- Mealde rahmet ayetlerinin tercümesinde yumuşak; azap ayetlerinin tercümesinde ise sert bir üslup tercih edilmiştir.
- Sağlam kaynaklara dayanan kısa bir tefsir niteliğindedir (Uğur, 1994:69-90).

Hadisler (On Kere Kırk Hadis): Çeşitli hadis kaynaklarından derlenmiş hadis tercüme ve açıklamalarıdır. Hadis Edebiyatı içinde önemli bir yer tutan kırk hadislik bölümlerden oluşur. Her cilt, 10 kitapçıktan teşekkül etmekte ve 400 hadis-i şerif içine almış bulunmaktadır. Bahsi geçen üç ciltlik seri, 1200 hadis-i ihtiva etmektedir (Emre, 2000:76).

Akifnâme: Dostu, arkadaşı ve hocası Rahmetli Mehmet Âkif Ersoy'un kısa hayat hikâyesi, sanatı, fikirleri, onunla ilgili hâtıralar ve ölümünü izleyen günlerde basında çıkan yazılardan bir kısmına dâirdir. Hâtırat türünde sayılabilecek bir eserdir. 1966'da İstanbul'da basılmıştır (Tarhan, 1999:59).

Babamın Şiirleri: Kendisine ait şiirlerin toplandığı bir eserdir. Evlatlığı Mürşit Çantay tarafından derlenmiştir.119 “1964 yılında Ahmet Said Matbaasında basılan kitap 84 sayfadır.”

Bahsi geçen şiir kitabı Hasan Basri Çantay'ın değişik vesilelerle kaleme aldığı şiir ve manzumeleri bir araya getirmiş bulunmaktadır.

Merhum Hasan Basri Çantay'ın pek az bilinen yönü şairliğidir. O dini ilimler sahasında kalmayı arzuladığı için, şiir sahasında engin bir kabiliyete sahip olmakla beraber, şiirle meşgul olmaya özenmemiştir (Emre, 2000:82).

4.2.2. Basılmamış Eserleri

Divân-ı Lügati't-Türk Tercümesi: Abbasi halifesi el-Muktedî Billâh Abdullah b. Muhammed'e hediye edilen Kaşgarlı Mahmud'un meşhur eserinin Türkçe çevirisidir. Divân-ı Lügati't-Türk, Kaşgarlı Mahmut tarafından Bağdat'ta 1072-1074 yılları arasında yazılan Türkçe-Arapça sözlüktür. Türkçe'nin bilinen en eski sözlüğü olup, Orta Asya yazı Türkçesi hakkında var olan en kapsamlı ve önemli dil anıtıdır. El yazması nüshası 638 sayfadır ve yaklaşık 9000 Türkçe kelimenin oldukça ayrıntılı Arapça açıklamasını içerir. Ayrıca Türklerin tarihine, coğrafi yayılımına, boylarına, lehçelerine ve yaşam tarzlarına ilişkin kısa bir önsöz ve metin içine serpiştirilmiş bilgiler mevcuttur. Klasik Arap leksikografisinin ilkelerine göre hazırlanmış olan sözlük, Kaşgarlı Mahmut'un Türk boyları hakkındaki etraflı bilgisinin yanı sıra, Arap filolojisi konusunda da esaslı bir eğitim görmüş olduğunu gösterir.

Şifâyı Şerif Tercümesi: Kadı İyad b. Musa el-Yahsubî'nin İslâm âleminde çok tutulan tanınmış eseri "es-Şifâ bi-Ta'rîfi Hukuki'l Mustafa" isimli eserinin çevirisidir. Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm'den de alıntılar yaptığı bu çalışma, Çantay'ın titiz tutumu yüzünden bitirilememiştir.

Huccetu'llâhi'l-Bâliğa Tercümesi ve Şerhi: Şah Veliyullah ed-Dihlevî'nin önemli eserinin çevirisi ve yorumlanmasıdır. Şifâ-yı Şerif

tercümesi gibi bu eserinden de Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm'de geniş ölçüde alıntılar yapmıştır.

Türk Savlari: Türk Dili'nde çok kullanılan bir kısım atasözlerinin kaynağını ve kullanılış yerlerini açıklayan bir çalışmadır.

Kalendernâme: Bazı konulardaki görüşlere dair felsefi bir denemedir.

İslâm'da Cihad ve İdman.

Dokuz Derste Arapça ve Farsça Elifba: Ülkü Edebiyatı'nın sonundaki listede basılmak üzere kaydıyla şu eserlerinin ismi yazılmıştır:

- 1-Maneviyat-ı Askeriye Dersleri.
- 2-Edebî Kaideler.
- 3-Gazetecilik Yüzünden.
- 4-Ticari İkrar.
- 5-İstimlâk (Uğurlu, 1994:64-65).

4.2.3. Şiirleri

“Türk Edebiyatının önemli şâirlerinden olan Hasan Basri Çantay, klasik formlarda yazılmış şiirleri içinde aruz vezniyle ve hece vezniyle de şiirler yazıyordu. Henüz 16 yaşında iken bile aruz vezniyle güç kâfiye kullanarak etkileyici şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde Basri, Hüznî, Serseri ve Açık Hasan mahlaslarını kullanan Hasan Basri Hoca, bazı şiirlerini yazarken Üstadı Mehmed Âkif'den de etkilenmiştir.” (Dere, 2011:4)

Kurtuluş Savaşı şiirlerde sık sık karşımıza çıkan bir konudur. Özellikle Atatürk ve İnkılâplar konusuyla içi içe geçmiştir. Bağımsız olarak kurtuluş savaşını anlatan şiirler de yazılmıştır. Hasan Basri Çantay'ında, Kurtuluş Savaşı ile ilgili “Kıt'a” şiiri o dönemden bahsetmektedir (Tekdurmaz, 2004:104).

Hasan Basri Çantay bu dışında birçok farklı konuda da şiirler yazmıştır. Bunları şu şekilde gruplandırabiliriz.

Çocuk ve okul manzumeleri üzerine;

Kardeş Marşı, 23 Nisan, Bayrak Marşı, Sarmaşık, Yılmaz Türk, İzci Marşı, Anadolu, İdmancı Marşı, Yerli Malları, Köylü, Namus, Sağlık ve Yaşayış.

Çocuk manzumelerine aşağıdaki şiiri örnek verebiliriz.

İzçi Marşı

Annemiz vatan,

Annemiz vatan,

Kardeş yaratmış

Bizi yaradan.

Babamız millet,

Babamız millet,

Yaşasın dâim,

O veli nimet.

Türk yavrusuyuz,

Türk yavrusuyuz,

Düşmana karşı

Kin ordusuyuz.

Kardeşiz kardeş,

Kardeşiz kardeş,

Ayrılık yoktur

Bizde arkada (Çantay,1964:7)

Hayvan sevgisi, Manzum Azrihal, Türkü ve Gazeller konulu birçok şiiri vardır. Aşağıda bir Gazel örneği verilmiştir.

Gazel

İsterim her hazan bahar olsun

Vatanım bir şükûfezâr olsun

Açılıp leyl-i mâtem-i hicrân

Nur doğsun, gönül nehâr olsun..

Bitmesin güft ü gûy-i aşk ü garâm

Sözümüz hep visâl-i yâr olsun.

*İstemem ki hasûd-i bed endîş
İki âlemde hâksâr olsun
Koşarım müntehâ-yı âmâle
Ser-i gûyum velev mezar olsun
"Bu cedelgâh-ı bîbekaada beni
Sevmeyen de seven de var olsun..*

17 Nisan 1341 (Çantay, 1964:34).

İzmir'in işgali münasebetiyle;
İnkisâr-ı Hayâl, Gemisin Kurtaran Kaputandır.

İzmir'in işgali münasebetiyle kaleme aldığı, **Gemisin Kurtaran Kaputandır** şiirini örnek verebiliriz.

*Vatanın bağı yandı, nâlândır,
Yine ahvâli pek perişandır.
Geliyor bir kudurmuş istilâ,
Eli bayraklı kahbe düşmandır.
Acı yâ Rab, nedir bu çektiğimiz?
Seneler var ki hep akan kandır.
«Medeniyet» zaîfi ezmekse,
Yetişir, elverir, uçan candır.
Müslümanlık ta bir cinayet mi?
Müslümanlar da lâkin insandır.
Hem ne insan ki necm-i târihi
Beşeriyet içinde tâbandır.
Titriyor arş-i kibriyâ, millet,
Kalk, uyan, yoksa ardı hicrandır.
Aldanırsak netice hüsrandır.
İ'timâd etme kimseye «Huznî»,
«Gemisin kurtaran kaputandır» (Çantay, 1964:26).*

Mizah ve çatmalar;

Kutlama, Bir Deyiş, Sayıklama, Meşhur Bir Hurâfeciye, Sayıklama, Meşhur Bir Hurâfeciye, Mı, Dedim?, Mimar ve Şâir Numan'a, Vur Beline,

Avam Nedir?, Müfterinin Suratına, Nefes, Mehmet Âkif Lisânından (Çantay, 1964: 37).

Mizah ve Çatmalar konulu yazdığı **Bir Deyiş** adlı şirini örnek gösterebiliriz.

Sapmam ne tuzluya ne ekşiye,

Erkeklik yaraşır erkek kişiye

İblis'in öptüğü o pis eşige,

Ömrümde ben bir kez ayak basmadım.

Aman vermedim hiç sefil arzuma,

Kendi ekmeğimi bandım tuzuma

Haram yedirmedim hatta kuzuma,

Dikenli hülyâlar kurup yasmadım.

Din-ü milletimi sevdim hak için

Hakka bende oldum sırr-ı aşk için,

Kavuk sallayamam ben alçak için,

Elimle boynuma île takmadım.

'Aşık Hasan' der ki bağrım yanıktır,

Halal süt emmişim, alnım açıktır,

Milletin derdiyle çehrem açıktır.

Yoksa kimseye ben kafa kasmadım (Çantay, 1964:39).

Tasavvuf Özentileri;

Dostnâme, Nefsime, Seyrânî'ye Nazîre, "Remzi Baba'nın Bir Gazelini Tahmisten (Çantay, 1964:79).

Tasavvuf özentili şirinle aşağıdaki şiiri örnek verebiliriz.

NEFSİME

Aşıkım der yürürsün

Ölü yılan sürürsün

Hod nefsinin bilmeden

Elde noksan görürsün

Kullar kanar Hak kanmaz

*Hak şerlere aldanmaz
Kâri bâtil olanlar
Ziyan eyler kazanmaz
Gözündeki mertek ne?
Bu yalan ne, gerçek ne?
Bilmez desem bilirsin
Melek nedir, eşek ne?
Tuza ekmek banarsın
Küfre fetva sunarsın
Hem göğsünde haçın var
Hem hac yolu ararsın
Tamu kaynak özünde
Dünya Cennet gözünde
Kalbin şeytan çağırır
Tanrı adın sözünde
Aşık Hasan bu ne iş
İbliscedir bu gidiş
İçin fesad çarşısı
Dışın kâzib bir ermiş
Mart 1935 (Çantay, 1964:84).*

Manzum Tarihler;

Rahmetli "Ahmed Naim" Beyin İrtihali İçin, Çaylak Suyu, Manzume-i Târihiyye, Yüksek Âlim Profesör "Kâmil Mîras" Efendi için, Edremitli Şâir "Ruhi Nâci Sağdıç"ın vefâtına tarih, Yüksek Âlimlerden "Yusuf Ziyâeddin Efendinin irtihali için, Tayyare Şehidi Talebenden "Mustafa Zihni Hızal" İçin (Çantay, 1964:68).

Manzum Tarihlerle ilgili şiirlere, **Mehmet Vehbi Bolak Bey'in irtihali için** yazdığı aşağıdaki şiiri örnek verebiliriz.

*İrtihal etti "Muhammet Vehbi"
Ki idi cevher-i fazl-u irfan.
Memleket sevgisi, din aşkı onun
Oldu ruhundan dirahşan her an.*

*Mütevazi idi, namuslu idi,
Her cihetten di o örnek insan.
Devlet-ü Millet'e ettin hizmet,
Müsterih ol, uyu şâd-ü handan.
Yâr-ü yâver sana Hakk'ın lütfû.
Hem demindi senin imân, Kur'an.
Etti tebşir melekler "Basri"
Ona tarihi "Îlâhi gufran". (Çantay, 1964: 76-77).*

Cihan Savaşının, ahlâki yöndeki yıkıntıları üzerine aşağıdaki dörtlüğü yazmıştır:

*Bir gün gelecek sen de perişan olacaksın,
Ey gonca bu cem'iyeti her dem mi sanırsın?
Zalim yine bir zulme giriftar olur âhir.
Elbette olur ev yıkanın hanesi viran... (Dere, 2011:4)*

4.2.4. Makaleleri

Basın hayatına girdiği günlerden başlayıp ömrünün son günlerine kadar yazdığı makaleleri çeşitli yayın organlarında çıkmıştır. Başta kendi çıkardığı Balıkesir, Karesi, Yıldırım ve Ses gazeteleri olmak üzere Zafer-i Milli, Türk Dili Gazetelerinde, İstanbul'da yayınlanan Sebîlürreşâd ve Sırât-i Müstakîm; 50'li yıllarda Ankara'da yayın hayatına giren İslâm Dergileri olmak üzere çeşitli süreli yayınlarda pek çok makalesi yayınlanmıştır.

4.2.4.1. Sebîlürreşad Dergisinde Neşredilen Yazıları

Bunlardan eski ve yeni harflerle yayınlanan Sebîlürreşad dergisinde neşredilenlerin harf sırasına göre düzenlenmiş başlıkları aşağıya çıkarılmıştır.

Eski harflerle yazılan Sırât-ı Müstakîm dergisindeki yazıları;

- 1- Hadîs-i Şerif Açıklaması : SR 14 (355) 7/1332, s.130-131
- 2- İnkisâr-ı Hayâl (Manzûm) : SR 18 (468), 2/1337, S.307

3. İrşâd Meselesi : SR 20 (509),S.171, 172
4. Mechûl Vatanperverlerden : SR 19 (477) 4/1337, s.85-87.
Balyalı Mustafa Çavuş

Yeni harflerle yazılan Sebîlürreşâd dergisinde yayınlanan makaleleri ise şunlardır:

1. Abdulkadir İştî'nin İrtihali Hakkında, 5 (123), 3/1952, s. 362
2. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (285), 1/1959, s. 146
3. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (286), 2/1959, s. 162
4. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (287), 2/1959, s.178-179
5. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (288), 3/1959, s. 194
6. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (289), 3/1959, s. 210
7. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (290), 4/1959, s. 226
8. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (291), 4/1959, s. 242
9. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (292), 5/1959, s. 258
10. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (296), 18/1959, s. 332
11. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (297), 11/1959, s. 348
12. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 12 (300), 12/1959, s. 396
13. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 13 (302), 1/1960, s. 18
14. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 13 (303), 2/1960, s. 34
15. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri, 13 (305), 3/1960, s. 66
16. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri: 13 (306), 3/1960, s. 82
17. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri: 13 (307), 4/1960, s. 98
18. Ehâdîs-i Şerife Me'alleri: 14 (328), 10/1961, s. 36
19. Asıl Mürteci Olandır: 1 (13), 9/1948, s. 200
20. Baltacıoğlu ve Kur'an Hakkında, 11 (256), 11/1957, s. 82
21. Baltacıoğlu ve Kur'ân Hakkında, 11 (257), 11/1957, s. 100
22. Baltacıoğlu ve Kur'ân Hakkında, 11 (258), 11/1957, s. 130,
23. Baltacıoğlu ve Kur'ân Hakkında, 11 (260), 1/1958, s. 146-147
24. Bir Şaheser, Kur'ân, Garp Mütefekkirlerine göre: 11 (270), 6/1958, s. 309
25. Bir Tedai, İstanbul Valisinin icraatı Münasebetiyle:11 (264), 3/1958, s. 219, 220
26. Biz Böyle Din istemiyoruz, Sözü'n Özü: 1 (10), 8/ 1948, s. 160

- 27.Çocuklara Karşı Peygamberimizin Sevgisi Hakkında, 1 (19), 11/1948, s. 292,293
28. Dinde Reform (Sözün Özü): 1 (13), 9/1948, s. 197
29. Dinde Reform Ne Demek? (Sözün Özü): 1 (11), 8/ 1948, s. 170
30. Dünya Hayatında Ahirete İnanmanın Tesiri: 1 (18), 10/1948, s. 275
31. Ebedî Hayata İnanmak: 1 (12), 8/1948, s. 189
32. Eserler Arasında "İmri'ü'l-Kays Yedi Askı" : 5 (116), 12/1951, s. 246-248
33. Fuhuş Salgını (1) Hakkında, 12 (298), 12/1959, s. 369
34. Fuhuş Salgını (2) Hakkında, 12 (299), 12/1959, s. 287, 288
35. Fuhuş Salgını (3) Hakkında, 12 (300), 12/1959, s. 400-402
36. Gevezelik ve Küstahlık Hakkında, 1 (17), 10/1048, s. 263
37. Hadis-i Şerif İdman ve Yarış Hakkında, 1 (11), 8/1948, s. 163, 4
38. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (105), 6/1951, s. 66
39. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (106), 7/1951, s. 82
40. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (107), 7/1951, s. 98
41. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (108), 7/1951,8.114
42. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (109), 8/1951, s. 130
43. Hadis-i Şerif, İdman ve Yarış Hakkında, 5 (110), 9/1951, s. 146
44. Hadis-i Şerif Me'alleri, 5 (111), 9/1951, s. 162
45. Hadis-i Şerif Me'alleri, 5 (112), 10/1951, s. 180
46. Hadis-i Şerif Me'alleri, 6 (126), 5/1952, s. 3
47. Hadis-i Şerif Me'alleri, 11 (270), 6/1958, s. 306
48. Hadis-i Şerif Me'alleri, 11 (271), 6/1958, s. 322
49. Hadis-i Şerif Me'alleri, 11 (272), 7/1958, s. 338
50. Hadis-i Şerif Me'alleri, 11 (273), 7/1958, s. 354
51. Hadis-i Şerif Me'alleri, 11 (275), 8/1958, s. 372
52. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (280), 11/1958, s. 66
53. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (281), 11/1958, s. 82
54. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (285), 1/1959, s. 146
55. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (286), 2/1959, s. 162
56. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (287), 2/1959, s. 178, 9
57. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (288), 3/1959, s. 194
58. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (289), 3/1959, s. 210

59. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (290), 4/1959, s. 226
60. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (291), 4/1959, s. 242
61. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (292), 5/1959, s. 258
62. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (296), 10/1959, s. 332
63. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (297), 11/1959, s. 348
64. Hadis-i Şerif Me'alleri, 12 (300), 12/1959, s. 396
65. Hadis-i Şerif Me'alleri, 13 (302), 1/1960, s. 18
66. Hadis-i Şerif Me'alleri, 13 (303), 2/1960, s. 34
67. Hadis-i Şerif Me'alleri, 13 (305), 3/1960, s. 66
68. Hadis-i Şerif Me'alleri, 13 (306), 3/1960, s. 82
69. Hadis-i Şerif Me'alleri, 13 (307), 4/1960, s. 98
70. Hadis-i Şerif Me'alleri, 14 (328), 10/1961, s. 36
71. Hazret-i Hâlid Hakkında, 1 (8), 7/1948, s. 114
72. İctimâ'iyât Hakkında, 1 (12), 8/1948, s. 179
73. İhtisasa Kıymet Verelim Konusu Hakkında, 1 (10), 8/1948, s. 150
74. Kanat Sahibi Olmak Hakkında, 1 (8), 7/1948, s. 116
75. Kırk Hadis-i Şerif, Yüce Peygamberimizin Mübarek Hadislerinden Me'aller, 4 (98), 3/1951; s.354
76. Kırk Hadis-i Şerif, Yüce Peygamberimizin Mübarek Hadislerinden Me'aller, 4 (99), 4/1951, s. 370
77. Kırk Hadis-i Şerif, Yüce Peygamberimizin Mübarek Hadislerinden Me'aller, 4 (100), 4/1951, s. 386
78. Kur'ân-ı Kerim'de Türkçe Kelimeler mi? -1- : 10 (242), 4/1957, s. 261-263.
79. Kur'ân-ı Kerim'de Türkçe Kelimeler mi? -2- : 10 (243), 4/1957, s. 275-276.
80. Kur'ân-ı Kerim'de Türkçe Kelimeler mi? -3- : 10(244), 5/1957,
81. Kur'ân-ı Kerim'de Türkçe Kelimeler mi? -4- : 10 (245), 5/1957, s. 307-311
82. Kur'ân-ı Kerim'de Türkçe Kelimeler mi? -5- : 10 (246) , 6/1957, s. 326-328
83. Kur'ân-ı Ezberleyen Hafızlara Peygamberimizin Bahsettiği Yüksek Şeref Hakkında, 3 (8), 7/1948, s. 123-124.
84. Maarifin Acıklı Durumu Hakkında, 1 (10), 4/1948, s. 152.

85. Mehmet Akif Gecesinde, 14 (342), 4/1962, s. 265, 266
88. Müslümanlık Hayat Dinidir Hakkında, 1 (14), 9/1948, s. 217
87. Neme Lâzım (Sözün Özü) Hakkında, 1 (7), 7/1948, s. 106
88. Oruç Allah İçin Olursa Oruçtur, 9 (218), 4/1956, s. 279
89. Örnek Adam, Ali Sâ'ib Ece Bey Hakkında, 1 (8), 7/1948, s. 127, 128
90. Sa'îd b. Cübeyr Şehit Edilirken, 11 (275), 8/1958, s. 373-374
91. Sual-Cevap, Hüdâ Sîret, Hüdâ Meşreb, 11 (258), 12/1057, s. 125.
92. Sualler-Cevaplar: Müdâhane, Müdârâ, 11 (268), 4/1958, s. 280
93. Tarihimizin Temeli Hakkında, 1 (12), 8/1948, s. 187
94. Tefsîr-i Şerîf, İsrâ 84 : 1 (2), 5/1948, s. 18
95. Tefsîr-i Şerîf, Nâzi'ât 30 : 1 (5), 6/1948, s. 68
96. Tefsîr-i Şerîf, 1 (6), 6/1948, s. 84.
97. Tefsîr-i Şerîf, Enfâl 27 : 1 (7), 7/1948, s. 98, 99,
98. Tefsîr-i Şerif, 1 (9), 7/1948, s. 130, 131.
99. Tefsîr-i Şerîf, 1 (11), 8/1948, s. 62.
100. Tefsîr-i Şerif: İbrahim, 6 : 1 (13), 9/1948, s. 194-196
101. Tefsîr-i Şerif, Sâd, 46 : 5 (112), 10/1951, s. 178, 179
102. Tefsîr-i Şerîf, 5 (113), 10/1951, s. 94, 195
103. Tefsîr-i Şerîf, Nahl 68-69 : 5 (118), 1/1952, s. 274
104. Tefsîr-i Şerîf, Bakara 255 : 5 (120), 2/1952, s. 306
105. Tefsîr-i Şerif, 5 (122), 3/1953, s. 338
106. Tefsîr-i Şerîf, 14 (328), 10/1961, s. 34-35
107. Tevhîd Hakkında, 1 (12), 8/1948, s. 178
108. Tevhîd: 13 (306), 4/1960, s. 121
109. Türkçe Kur'an mı? 1-, 11 (252), 8/1957, s. 23
110. Türkçe Kur'an mı? 2-, 11 (253), 9/1957, s. 35-37
111. Türkçe Kur'an mı? 3-, 11 (254), 10/1957, s. 50, 51
112. Türkçe Kur'an mı? 4-, 11 (255), 10/1957, s. 67, 68
113. Yeni Eserler, İslâm'a Giriş Hakkında, 13 (324), 4/1961, s. 384
114. Yetimler Hakkında (1), 1 (13), 9/1948, s. 198
115. Yetimler Hakkında (2), 5 (18), 10/1948, s. 278
116. Yüce Peygamberimizin Mübarek Hadislerinden Me'aller, 4 (98), 3/1951, s. 354.

Bunlardan eski ve yeni harflerle yayınlanan Sebîlürreşad dergisinde neşredilenlerin yazılarından örnekler aşağıda verilmiştir.

Hasan Basri Çantay'ın, Kur'anda Yabancı Kelimeler adlı yazı dizisi;

Hami Bey'in İslâm mecmuasında yayınlanan, Kuran'ı Kerim'e Türkçe ya da ecnebi dillerden bazı kelimeler sokulduğunu iddia eden yazısına karşın bu kelimelerin aslında Arapça kökenli olduklarını ispatlamaya yönelik kaleme alınmış bir çalışmadır.

Hami beyefendinin birinci cevabını; okumuştum. Eğer yazımın altında «bitmedi» işareti bulunsaydı o, malûm mevzua dair hazırladığım, altı makalemin tamamını okumadan cevap vermekte, herhalde isti'cal buyurmazdı.

Bu makalesinde geçen *"Bu nâçiz, gerçi gâvur imamlara, Anzavurlara, Yunanlılara karşı silâhımla, mandacılara ve kozmopolitlere karşı da kalemimle mücadele ettim, ama fikir sahasında daima müsâlemetçi oldum"*.

Eğer muhatabımın haklı olduğunu anlarsam efkârı umumiyeye karşı «ben haksızmışım» demekten çekinmem, zevk alırım Bilmem her babayiğit bunu yapar mı? «Hakka ittibam ehak öldüğü» hakikati Kur'âniyesine râm olur mu? İşte ben, bu hakikati ilâhiyye ateşinin kayıtsız şartsız pervanesiyim. En başta saiki harekâtım da budur." ifadeleri onun takındığı fikri ve edebi tutumu gün yüzüne çıkarması konusunda önemlidir. Çantay, yazılarında kesinlikle anlamsız bir polemiğe girmediyini ele aldığı konuyu tüm yönleri ile ayınlamak için bir çaba sarf ettiğini görüyoruz.

Yine aynı yazısında; *"Beni bir medrese softası gibi görüyorlar Medrese tahsilini hamdolsun yaptım ama, medrese nişin olmadım. Olsaydım da ne lâzım, gelirdi?. Abdi âciz Arab, Türk dil ve edebiyatı. Hocalığından emekliyim. Ancak, hâlâ «Arabca ve Farsça bilirim» iddiasında bulunamıyorum. Bununla beraber, sade dil bilmenin bir meslek ve ihtisas ifade edeceği ne inananlardan da değilim, öyle olsaydı; birçoğu Fransızca konuşabilen Beyrut*

ha mallarını da, âlim farzetmek icap ederdi” ifadeleri ile mutassıp düşüncelerden ne denli uzak olduğunu ortaya koyarken meselelere yaklaşım tarzı onun ayın kişiliğini yansıtmaktadır. (Sebilürreşad, 1957: 246).

Türkçe Kur’an mı? isimli yazısında ise;

“Bağdad”ın yüksek bir ilim adamından çok dikkate değer bir mektup aldım, ‘Beni hayretten hayrete düşüren ve asılsız bir rüy’a imiş hissini veren bu mektupta şöyle deniliyor;

- Türkiyede “Türkçe” bir, «Kur’an-ı: kerim» nâzil olmuş! Bu yeni bir düzme kur’an mı, yoksa bizim bildiğimiz ilâhî kur’an mı?! Herkes birbirine bu suali soruyor ve esvabını merakla bekliyor.

- Türk alimleri de pek iyi bilirler ki ilâhî kur’an - kendi beyânında da - «Lisân-ı Arabî-î Mübin» ile nâzil olmuştur. Ondan sonra ne ikinci bir kur’anın nüzulüne, ne de «Hâtemül enbiyâ» olan sevgili peygamberimizden sonra diğer bir peygamberin gelmesine imkân yoktur. Batıl bir mezhebin uydurduğu ve mukaddes tanıdığı ma’hut kitâba bile «Kuran» adını vermemişlerdir. «Müseyle-me-tül Kezzab gibi adamların vaktiyle uydurmak istedikleri, fakat kendilerinin dahi inanmadıkları ve onun yüzünden zillet ve hakaretlere uğrayarak tepelendikleri o yâvelerin gayr-i meşru bir cemin-i sakıt gibi nasıl doğmadan öldüğünü Türk kardeşlerimiz elbette bilirler. Onlar gûyâ kur’an dilini ya’ni Arapca uydurmaları” diyerek Türkçe Kur’an tartışmalarına şiddetle karşı çıkmıştır (Sebilürreşad, 1957:23-24).

Sual-Cevab: Hudâ-Siyret, Hudâ Meşreb adlı yazısında ise;

“Erzurumlu bir okuyucumuzdan aldığımız mektupta kullara «hudâ sîret, hudâ meşreb» gibi vasıfların itlakı câiz olup olmadığı, itlak edilirse bunun küfrü icâp edip etmeyeceği soruyor ve bir arkadaşıyla aralarında geçen münakaşada bu bapta bizi hakem yaptıkları da ilâve ediliyor.” Ve meseleyi çeşitli yönleri ile ele alarak aydınlatıyor (Sebilürreşad, 1957:125).

Ehadîs-i Şerîfe Meâlleri isimli yazılarında ise, bazı hadisi şerif meallerine yer vererek bu konuda çeşitli değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu hadis-i şeriflerden bazıları şunlardır:

“Allah’dan (en büyük bir saygı korkusuyla)9 korkun. Kendinize (insanların) iyilik etmeleri nasıl hoşunuza gidiyorsa siz de evlâdlarınız arasında adâlet (eşitliğe riâyet) edin...”

(Bu hadîsi Taberânî Nu’mân bin Beşir R.A. den rivâyet etmiştir.)
(Sebilürreşad, 1959:1).

“Kendin için sevdiğini insanlar için de sev (arzu et)...”

(Buharî, Ebûya’lâ, Taberânî, Hakim, Beyhakıy: Yezîd bin Esîd R.A.)
(Sebilürreşad, 1959:1).

“Kişinin, hayâtında (sağlığında bir dirhem sadaka vermesi, ölürken yüz (dirhem) vermesinden hayırlıdır..

(Ebûdâvud, İbn-i Habban: İbn-i Saîd R.A.) (Sebilürreşad, Şubat 1959:1).

“Ecîrin (yân’î ücretle hizmet edenin) ücretini henüz teri kurumadan verin (gecikdirmeyin.)”

*İbn-i Mâce: Abdullah bin umer – Taberânî: Câbir-*Hakîm: Enes, R.A.M.*
(Sebilürreşad, Şubat 1959: 1).

“İnsanlara muhtaç oldukları fâideli ilimleri) öğretin. (Fakat, bu babda) kolaylık gösterin, güçlük göstermeyin, müjdeleyin, ürkütmeyin (nefret vermeyin) Harhângi biriniz öfkelendiği vakit sükût etsin.”

(Buharî, Ahmed bin Hanbel: İbn-i Abbas R.A.) (Sebilürreşad, Şubat 1959:1).

Elbisenizi güzel (ve temiz) yapın (ve öyle giyin). Binek ve yük hayvanlarınızın (cinsini ıslâh edin. Tâki siz insanlar için birben gibi (mümtaz ve şerefli birer örnek) olasınız (Sebilürreşad, 1961: 36).

“Müslümanlar (kendilerine Allah katından) helâl kılınan şeylerde şartlarının tâ yanındadırlar (ya’ni sözlerinde sebât ederler, caymazlar.)”
(Taberânî: Raafi R.A.) (Sebilürreşad, Nisan 1959:1).

“Şübhesiz ki Allah teâlâ (bedeni, elbisesi, evi, dükkânı, kalbi, ahlâkı, hülâse herşey’i) temiz olan ibadet ehlini sever.”
(Hatib: Câbir R.A.) (Sebilürreşad, Mayıs 1959:1).

Selâma ilk önce başlayan (ya’nî rastladığı din kardeşinden evvel ona selâm veren kimse) kibirden kurtulmuş olur. (Bu hâdisi Beykekiy, Hatib, ibn-i Mesud R.A.den rivâyet etmişlerdir.) (Sebilürreşad, Ekim 1959:1).

TEFSİR-İ ŞERİF adlı yazısında ise, çeşitli hadislerden atıflar yaparak (Ayetelkürsî)’nün meali üzerinde durulmuştur. (Sebilürreşad, 1952:1).

İmriülkays “Yedi Askı”

Eski Maarif Vekili zamanında çala kalem terceme ve neşredilen klâsik eserler arasında çıkan bu ceb defteri kadar muazzam (!) kitabın küçük bir parçası o vakit muhterem fazıl arkadaşımız, üstad H. Basri Çantay tarafından «Balıkesir Postası» gazetesile intikad edilmiş, bu intikad mütercime de gönderilmişti. Sükût ile mukabele gören ve öteden beri birçok okuyucularımız tarafından merak ile aranan bu yazıyı bu kere - kültür eserlerini yaymaca karar veren yeni Maarif Vekili muhterem Tefik İleri’yi aynı hatalara düşmekten ve bu eserlerde hatıra, gönüle bakmaktan sıyanet etmiş olmak endişesinin de inzimamile - neşrediyoruz.

Maarif Vekilliğinin neşrettiği bu eser, İslâmdan önce Kâbenin duvarına asılmış olduğu rivayet edilen yedi şiirin tercümesi ile ilgili bir yazıdır. (Sebilürreşad, 1951:116).

Kur’anı Hakim ve Meâli Kerim, isimli yazıda, Hasan Basri Çantay’ın kaleme aldığı «Kur’anı Hakim ve Meâli Kerîm» isimli Meâli şerifin «Önsöz»ü okuyucuya takdim edilmektedir. (Sebilürreşad, 1957:131).

Çocuklara Karşı Peygamberimizin Sevgisi adlı yazısında,

“Çocuk Esirgeme Kurumu» nizamnamesinin kabı üzerinde şu cümle vardır: «Bugünün çocukları yarının büyükleridir». Gerçek, yarını temin edecek, yarının saadet ve felâketleriyle fiilen alâkadar olacak varlık, bugünkü masum çocuk varlığıdır. Eğer çocukları bünyeleri sağlam, seciyeleri metin, seviyeleri yüksek bir halde yetiştirmeye muvaffak olabilirsek,, onları acıklı birer yetim vaziyetinde değil de hürmete ve şefkate lââyık evlâtlarımız olarak, izzeti nefislerine sahip kılarak hazırlarsak memleketimizin âtisi avni hakla emin, pek emin olur.” diyen Çantay’ın, özellikle yetim çocuklar konusundaki hassasiyetini daha iyi anlamaktayız. Çünkü o bu çocuklara sahip çıkmanın memleketin geleceğine sahip çıkmakla eşdeğer olduğuna inanmaktadır. Bu yüzden de Yeşilay, Himaye-i Eftal gibi kurumları sürekli desteklemiş ve yönetimlerinde bulunmuştur.

“Ne yazık ki bizde yavrular hakkında, çok vakit bilmiyerek, derin, kör bir alâkasızlık var. Yavrularımızı diri diri elimizle götürüp mezara atmayız. Fakat gafletimizle onları daima öldürürüz.” diye devam eden yazısında, çocuk yetiştirme konusundaki bilinçsizlikte Çantay’ın vurgu yaptığı unsurlardan bir diğeri. Çantay, çocuklara karşı ebeveynlerin ilgisizliğini, onları öldürmekle eşdeğer olduğunu belirtmiştir. Bu tespit pedagojik ve sosyolojik açıdan çok önemlidir.

“Sonra biz maalesef çocuk büyüme usulünü de hâlâ öğrenememiştir. Yoksul olanlardan başka hali vakti yerinde bulunanların birçoğu da çocuk bakımının ve terbiyesinin ne olduğunu henüz bilmiyorlar. Onun içindir ki bizde çocuk ölümleri, bilhassa köylerimizde, tüyleri ürpertecek derecede korkunçtur.” diyerek de başka bir önemli konuya dikkat çekmektedir. (Sebilürreşad, 1948: 292-293).

Oruç Allah İçin Olursa Oruçtur isimli yazısında ise,

Orucun önemi, oruç tutmanın faziletleri «Oruç tutun, sıhhat bulursunuz.» hadisi şerifi ışığında açıklanmaktadır (Sebilürreşad, 1956:279).

Çantay'ın İslâma Giriş adlı yazısı, Proföser Muhammed Hamidullah'ın kaleme aldığı "İslama Giriş" adlı esere Hasan Basri Çantayın yazdığı takrizdir. (Sebilürreşad, 1961:384).

Neme Lâzım? adlı yazısında ise en önemli toplumsal hastalıklardan biri olan Neme Lazımcılık hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. (Sebilürreşad, 1948:106).

Kanaat Sahibi Olmak

Allahın arslanı Hazreti Ali R.A., diyor ki: *"Hakkı, prensibi ricalin gidişile tanımaya kalkma; halk ve prensip nedir, evvelâ onu öğren ki, onun ehlini tanıyasın."*

"Ne büyük düstur! Demek, önce hakkı, prensibi arıyacağız, tesbit edeceğiz, kanaat sahibi olacağız da, ricalin hareketlerini ondan sonra bununla ölçeceğiz. Eğre o hareketler bu ölçüye uyuyorsa alkışlayacağız, uymuyorsa ve elimizden de geliyorsa onların ıslâhına çalışacağız."

Halbuki bizde câri olan kaide maalesef bunun aksinedir: Falan büyüğün, falan adamın her an tebeddül eden, çekirge gibi sıçrayan her hareketini, sırf o büyükten ve o adamdan sadır olmuştur diye, körükörüne takdir ve taklit eder, hakkı daima onun fanî şahsile ölçeriz."

Bu yüzdendir ki memlekette siyasî, içtimaî, ilmî ve iktisadî hemen hiçbir meslek ve kanaat teessüs edememiş, nefsî irade ve hakimiyet gök yüzüne çekilip gitmiştir. Ne yanlış!" (Sebilürreşad,1948:116) diye kanaat sahibi olmanın önemini vurgulamıştır.

Çantay'ın Dinde Reform Ne Demek? adlı yazısında,

"Münevver geçinenlerden kiminin bir klişe halinde dillerine doladıkları "dinde reform" dan mahsat, Yahudi İbni Sebe'in ve benzerlerinin din adına uydurdukları yalanların ve iftiraların atılması ve hurafelerin temizlenmesi ise kendilerine haber verelim ki onların din ile hiçbir alâkaları yoktur. Ulemayı islâm o iftiraları ve hurafeleri birer birer meydana çıkarmış, bu uğurda ciltler dolusu kitaplar yazmıştır."

Bizim dinimiz onlardan tamamen âri, dünya ve ahretimizin bütün saadetlerini kâfil, akli selime tıpatıp uygun, en ileri ve mütekâmil bir dindir. Onun evamir ve taliminden hiçbirisi gösterilemez ki asrın makul icap ve şartlarına aykırı olsun.

O, tecezzi etmeyen bir kültür, ya öylece kabul edilir, ya edilmez. İnkılâp isteyenler başka pazar arasınlar” (Sebilürreşad,1948: 170) diyerek bu iddialara şiddetle karşı çıkmıştır.

Tarihimizin Temeli başlıklı yazısında Allah’a iman etmek konusuna değinmiş, Tevhid bahsine dikkat çekmiştir. (Sebilürreşad, 1948:187).

Ebedî Hayata İnanmak, başlıklı yazısında, *“Müslümanın hayat düsturu şudur: «Hiç ölmeyecek gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi âhirete alışmak!»* (Sebilürreşad,1948:189) diyerek bir Müslümanın dünya ve ahret dengesini kurması gerektiğini belirtmiştir.

Yetimler Hakkında

Çocuk Esirgeme Kurumuna İthaf adlı yazısında;

Yetimlerimizin İslâm nazarındaki mevkileri pek yüksektir. Gerek Kur’anda, gerek Ehadisi Nebiviyede, bu hususta bir çok emirler ve tavsiyeler vardır.

“Bunlara imtisal eden müslümanlar, kendi aralarında yaşayan, büyüyen yetimleri, öksüzlüklerini hissettirmemek şartile, daima şefkat sinelerine basmışlardır. Bu sayede yetimler arasında bu dine, bu millete en büyük hizmetler ifa eden bir çok büyük adamlar yetişmiştir.” diyerek toplumumuzun geçmişten beri bu meseleye nasıl yaklaştığını ortaya koymuş, ayrıca bu yetim ve öksüzlerin arasından çıkanların memleketlerine yaptıkları hizmetere vurgu yaparak bu çocuklara sahip çıkmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Toplumun sınıf ayrımı gözetmeden öksüzü, yetimi, fakiri, fukarayı bağrına basmasının bu milletin en büyük zenginliği olduğunu belirten Çantay,

“Eğer maddî âlemde olduğu gibi, bizde de İctimaî sınıf farkları gözetilmiş, zalim ve mazlum adlariyle iki sınıf karşı karşıya gelmiş olsaydı, millî tarihimizi şeref sahifelerile dolduran büyüklerimizden birçoğu, bütün zekâlarına, fitrî kabiliyetlerine rağmen şüphe yok ki, heder olup toprağa gömülmüş bulunurdu.” demiştir. (Sebilürreşad, 1948: 198-199).

Asıl Mürteci Onlardır, adlı yazısında İslamiyetin koyduğu beşeri kuralların faydalarına vurgu yaparak; “Bu faydalı ve sayısız benzerlerini temine «beşerî kanunlardan daha çok muvaffak olacağında şüphe edilemiyen dinî inkişafı istemek, bunu dert edinmek, bir muhalefet, bir irtica ve bir gerilik midir?»

Biz mi muhalifiz, yoksa bunları istiyenler mi?” (Sebilürreşad, 1948:200) demiştir.

Sözün Özü: Müslümanlık Hayat Dinidir, adlı yazısında çeşitli örnekler vererek, toplumun her katmanında ve yaşamın her alanında olduğunu ortaya koymuştur. (Sebilürreşad, 1948:217).

4.2.4.2. İslam Dergisinde Neşredilen Yazıları

Ankara'da yayınlanan İslâm dergisinde neşredilen makalelerinin başlıkları ise yayın sırasına göre şöyledir:

1. Asr Sûresi: 1 (1), 4/1956, s. 6
2. İslâmiyette Mücadele Yolları: 1 (2), 5/1056, s. 2
3. Allah Uğrunda Mücadele: 1 (3), 6/1956, s. 2
4. Şairler Hakkında : 1 (4), 7/1956, 3,4
5. Basîret Hakkında : 1 (5), 8/1956, s. 2
6. İçki, Fal ve Kumar Hakkında : 1 (6), 9/1956, s. 2, 3
7. Molla Fenâri'nin Hayatı ve Eserleri: 1 (7), 10-11/ 1956, s. 8, 9
8. Bozgunculuk Hakkında : 1 (8), 12/1956-1/1957, s.2,3
9. Kötülüğe İyilikle Mukabele Etmek: 1 (9), 2/1957, s. 2, 3
10. Milletler Layık Oldukları İdareye Kavuşurlar: 1(10), 3-4/1957, s. 2,3
11. Mü'minler Mü'minlerin Velileridir: 1 (11), 5/1957, s. 2

12. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Al-i İmrân Suresi'nin İlk ayetleri: 1 (12), 8/1957, s. 2,3
13. Kur'an ve Namaz : 2 (1), 1/1958, s. 2
14. İslâm Nizamında Cihad : 2 (2), 2/1958, s. 2
15. Kur'an-ı Kerim'de Yakut Kelimesi: 3 (1), 10/ 1959, s. 12
16. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Duha Suresi: 3 (2), 11/1959, s. 35
17. Me'aller ve izahlar. 3 (3), 12/1959, s. 67
18. Me'aller ve izahlar; 3 (4), 1/1960, s. 399,100
19. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Me'aller ve izahlar: 3 (5), 2/1960, s. 131
20. Fuhuş Salgını: 3 (6), 3/1960, s. 172,3
21. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Me'aller ve izahlar: 3 (7), 4/1960, s. 195
22. Fuhuş Salgını : 3 (7), 4/1960, s. 204
23. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Me'aller ve izahlar: 3 (8), 5/1960
24. Fuhuş Salgım (3): 3 (10), 7/1960
25. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, Dalkavukluk Etmeyiniz: 5 (40), 1/1961, s. 98
26. İstidrac: 5 (42), 3/1961, s. 162
27. Kur'an Tefsiri, Selamlaşmak; 5 (46), 7/1961, s.290
28. İbadete Açık İstanbul Camileri: 5 (51), 12/1961,s. 94
29. Tefsir-i Şerif, Me'aller, izahlar: 5 (52), 1/1962, s.99
30. Ölüye Ağlamak: 5 (52), 1/1962, s. 126
31. Hac Hakkında Me'aller: 5 (54), 3/1962, s. 163
32. Me'aller-İzahlar: 5 (7), 4/1962, s. 195
33. Diyanetçe Neşredilen Kur'ân-ı Kerim Tercümesi Hakkında Tenkitler (1): 5 (9), 6/1962, s. 261-265
34. Diyanet İşleri Resliğinin Neşrettiği Kur'ân-ı Kerim Tercümesi Hakkında Intikadlar (2): 5 (10), 7/1962, s. 291-293
35. Diyanetçe Neşredilen Kur'ân-ı Kerim Tercümesi Hakkında Tenkidler: 5 (11), 8/1962, s. 323-325
36. İsm-i Tafdil Bahsi: 5 (12), 9/1962, s. 355
37. Mehmet Akif Hakkında (Konferans Özeti): 6 (5), 3/1963, s. 142

İslam Dergisinde neşredilenlerin yazılarından örnekler aşağıda verilmiştir.

Allah Uğrunda Mücadele, adlı yazısında “Bizim uğrumuzda mücadele edenler (e gelince:) Biz onlara elbette yollarımızı gösteririz. Şüphesiz ki Allah herhalde ihsân erbabiyle beraberdir”. (El-Ankebut sûresi, 69 uncu âyet). ayetini çeşitli yönleri ile açıklamıştır. (İslam Dergisi, 1956:2).

Basîret Hakkında

“Muhakkak basıyretler gelmiştir. Artık kim (onlarla hakkı) görür ve (ve îman eder)se kendi lehine, kim (ondan) kör kalırsa o da kendi aleyhinedir. Ben sizin üzerinizde bir bekçi değilim, (El-En’aam 50. ayet) ayetinden yola çıkarak, hakka da’vet ve irşâd vazifeasında bulunanlar da dâima basîretle apaçık hüccetlerle hareket etmeli, cehilden, muhakemesizlikten cebr ve ikrahtan kat’iyyen çekinmelidirler.” diyerek tebliğ ve irşad vazifesinde Basiret’in önemini vurgulamıştır. (İslam Dergisi, 1956:2).

4.2.5. Gazete Yazıları

4.2.5.1. Türk Dili Gazetesi

Türk Dili Gazetesinde yayınlanan makalelerin yıllara göre başlıkları aşağıda verilmiştir.

1945

1. Atasözleri hakkında (2), 21 Temmuz 1945
2. Atasözleri hakkında (3), 22 Temmuz 1945
3. Atasözleri hakkında (4), 24 Temmuz 1945
4. Atasözleri hakkında (5), 25 Temmuz 1945
5. Atasözleri hakkında (6), 26 Temmuz 1945
6. Atasözleri hakkında (7), 27 Temmuz 1945
7. Atasözleri hakkında (8), 28 Temmuz 1945
8. Atasözleri hakkında (9), 29 Temmuz 1945
9. Atasözleri hakkında (10), 1 Ağustos 1945
10. Atasözleri hakkında (11), 2 Ağustos 1945

11. Atasözleri hakkında (12), 3 Ağustos 1945
12. Atasözleri hakkında (13), 4 Ağustos 1945
13. Bu Seyri Memleketin Kasis Yaptırıyor, 5 Ağustos 1945

1947

1. Öylesi Değil Böylesi, 26 Ocak 1947
2. Hayatta Birazda Eğlence Lazım, 5 Şubat 1947
3. Tarama Sevgisi, 8 Şubat 1947
4. Tarama Sevgisi, 9 Şubat 1947
5. Öylesine Böylesi, 18 Şubat 1947
6. Öylesine Böylesi, 22 Şubat 1947
7. (Sağnak)'ın Edebi Hüvviyeti, Özeti (B. Fikret Sağnak), 1 Mart 1947
8. Sağnak'a: Her Kap İçindenkini Sızar, 8 Mart 1947
9. Köy Okulları, 15 Mart 1947

1950

1. Müfterinin Suratına (Şiir), 2 Temmuz 1950
2. M. Cavit Emir (ölümü münasebetiyle), 11 Ekim 1950

Türk Dili Gazetesinde neşredilenlerin yazılarından örnekler aşağıda verilmiştir.

Türk Dili Gazetesinde yayınladığı **Müfterinin Suratına** adlı şiirinde,
*Kopsun o çürümüş, o sefil vicdan,
Kendine ne yüzle diyorsun bana insan?
Hakkın divanında yüzü ak olan
Masum bir kula sen "mertekip" dedin!*

derken oldukça sert bir dil kullanırken, yine aynı şiirde

*Burnun büyüdü de geçti ta kafı,
Sağa sola attın çok defa lâfı
"Altı ok"lu sandın sinei safı!
Temize pis dedin, sığ'a dip dedin!*

siyasi içerikli mesajlar vermekten de geri durmamıştır (Türk Dili Gazetesi, 1950:2).

Yine Türk Dilinde **Sağnak'a: Her Kap İçindekine Sızar** adlı yazısında
“Cüce, kendisi gibi çelimsiz bir ata binip şimendifer katar ile yarış
iddiasına kalkışır ve onunla müvazi koşmaya başlar! Katar, tabii seyrile,
derhal ilerleyince cüce, küheylanın (!) başına batacak bir tarlaya çevirerek
arkadan katara bağırır:

- Kendine güvenirsen yetiş bana!!

(Sağnak) da dümdüz fikir ve mantık yolunda artık bir adım bile
yürümeye mecali kalmayınca tıpkı o cüce süvari gibi içinde hüviyetinde ve
karakterinde olanı sızmaya ve etrafı tiksindirmeye başladı. Benim ne
terbiyem, ne seviyem onun tuttuğu o çirkin yola sapmaya, düştüğü girdâba
doğru şöyle bir dönüp bakmaya asla müsait değildir. Zaten meydanda bir fikir
münakaşasının mevzuu da kalmamıştır. Binaenaleyh fikre, ilme, edebiyata ait
herhangi bir konuda ledelicap tekrar konuşmak üzere nihayet veriyorum.” (Türk Dili Gazetesi, 1947:7). Başka yazılarıyla sert tartışmalara girmekten geri durmamıştır.

Bunun dışında **M. Cavit Emir'in Ölümü Münasebetiyle,**

Vefasız ve nankör adaların karşısında Türkün izzet ve şerefine
arşanlar gibi, hayır Türk gibi bekçilik eden sefil ve şımarık bir düşmana
dünkü kahbeliğini haykıran ve haddini bildiren pırlanta bir köyümüz vardır:
Pelitköy adlı yazısını kaleme almıştır (Türk Dili Gazetesi, 1950:1).

4.2.5.2. Balıkesir Postası

Balıkesir Postası Gazetesinde yayınlanan makalelerin yıllara göre başlıkları aşağıda verilmiştir.

1945

1. Bostan Tercümesi (1), 21 Haziran 1945
2. Bostan Tercümesi (2), 22 Haziran 1945

3. Bostan Tercümesi (3), 23 Haziran 1945
4. İmriül Kays (Yedi Askı-Elmüallekat-üs-seb), 29 Haziran 1945
5. İmriül Kays (Yedi Askı-Elmüallekat-üs-seb), 30 Haziran 1945
6. Dilde Araştırmalar (Bekar-Bekri Kelimeleri), 4 Temmuz 1945
7. Dilde Araştırmalar (Bekar-Bekri Kelimeleri), 5 Temmuz 1945
8. Stil Kelimesi, 6 Temmuz 1945
9. Bedesten Kelimesi, 7 Temmuz 1945
10. Dilde Araştırmalar, 13 Temmuz 1945
11. Dilde Araştırmalar, 14 Temmuz 1945
12. Dilimizde Araştırmalar, 20 Temmuz 1945
13. Dilimizde Araştırmalar, 21 Temmuz 1945
14. Dilimizde Araştırmalar, 25 Temmuz 1945
15. Dilimizde Araştırmalar, 26 Temmuz 1945
16. Yalnız Fiat Murakabesi Yeterli Değildir, 31 Temmuz 1945
17. Dilde Araştırmalar, 4 Ağustos 1945
18. Dilde Araştırmalar, 5 Ağustos 1945
19. Dilde Araştırmalar, 7 Ağustos 1945
20. Dilde Araştırmalar, 8 Ağustos 1945
21. Dilde Araştırmalar, 9 Ağustos 1945
22. İUktibaslar (Balıkesir'de Bay Çantay'ın Saçmaları), 7 Kasım 1945
23. İş Mecmuasına Cevap, 8 Kasım 1945
24. İş Mecmuasına Cevap, 9 Kasım 1945
25. İş Mecmuasına Cevap, 12 Kasım 1945

1946

1. H.B.Çantay'la Mülakat, 31 Mayıs 1946
2. H.B. Çantay'ın Hemşerilerine Beyannamesi, 22 Haziran 1946
3. Bağımsız Adaylardan H.B.Çantay'la Mülakat, 25 Haziran 1946
4. Haksızlık, 27 Haziran 1946
5. Açık Mektup, 4 Temmuz 1946
6. "Demokrat Parti Adayları İçinde adının içinde geçtiği ilan, 19 Temmuz 1946
7. Bağımsız Aday H.B. Çantay'la Bir Konuşma, 26 Temmuz 1946

8. Müstakil Aday H.B. Çantay'ın Nutku "Siz Vazifenizi Yaptınız", 30 Temmuz 1946
9. Dalkavukluk (1), 20 Ağustos 1946
10. Dalkavukluk (2), 22 Ağustos 1946
11. TBMM'ne Açık Arıza (1), 24 Ağustos 1946
12. Türk Dil Kurumu, 27 Eylül 1946
13. Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üstüne Bir Deneme, 2 Kasım 1946
14. (Türk) mü (Terk) mi, 3 Kasım 1946
15. Dilde Araştırmalar (-uk) Eki, 12 Kasım 1946
16. Dilde Araştırmalar (Çocuk Kelimesi), 13 Kasım 1946
17. Dilde Araştırmalar (Çocuk Kelimesi), 14 Kasım 1946
18. Dilde Araştırmalar (-ık) Eki, 16 Kasım 1946
19. Türk Değil, Terk'dir, 5 Aralık 1946
20. Susurluk'ta Bekarlar Kulübü, 20 Aralık 1946

1947

- 1.(Hara) mı (Hira) mı?, 7 Ocak 1947
2. Tarafsızın Yolu, 9 Ocak 1947
3. İslam-Türk Ansiklopedisi, 16 Ocak 1947
4. Bilgi Ürkek Bir Kuştur, 17 Ocak 1947
5. Şark Kültürümüz Noksan, 18 Ocak 1947
6. Edebiyat Dersleri Hakkında, 20 Ocak 1947
7. (Okuyup Yazmak) Beyanındadır, 24 Ocak 1947
8. Değerli Üstad Dr. Adnan Adıvar'a, 29 Ocak 1947
9. Veremle Savaş (1), 31 Ocak 1947
10. Veremle Savaş (2), 1 Şubat 1947
11. Veremle Savaş (3), 4 Şubat 1947
12. Veremle Savaş (4), 5 Şubat 1947
13. Veremle Savaş (5), 11 Şubat 1947
14. Veremle Savaş (6), 12 Şubat 1947
15. Veremle Savaş (7), 13 Şubat 1947
16. 5. Ciltlik Muazzam Bir Hayal, 1 Mart 1947
17. Türkü Söylüyorum İlahi Değil, 3 Mart 1947

1948

1. Düzme Hadisler, 30 Temmuz 1948
2. Müftü, Basri Çantay'a Cevap Veriyor, 31 Temmuz 1948
3. Düzme Hadisler, 31 Temmuz 1948
4. H.B. Çantay Müftü ve Vaizin Sözlerine Ne Diyor, 2 Ağustos 1948
5. Düzme Hadisler, 2 Ağustos 1948
6. Düzme Hadisler, 3 Ağustos 1948
7. Düzme Hadisler, 4 Ağustos 1948
8. H.B. Çantay Vaziden Bazı Sualler Soruyor, 5 Ağustos 1948

1949

1. Kızılay Müsabeti İle, 28 Ekim 1949

1950

1. Partiler ve Müstakiller Yazısına H.B. Çantay'ın Cevabı, 8 Mayıs 1950
2. H.B.Çantay'ın Bir Açıklaması, 7 Nisan 1950
3. Çantay'a (şiiir) Uzu Hafız, 20 Temmuz 1950
4. H.B.Çantay İzahı, 27 Temmuz 1950
5. Kore'ye Asker Sevki, 4 Ağustos 1950
6. H.B.Çantay Vaazlar Verecek Haberi, 6 Eylül 1950
7. Yeni Göçmenlerimiz Hakkında, 6 Ekim 1950
8. Yeni Göçmenlerimiz Hakkında, 7 Ekim 1950
9. Yeni Göçmenlerimiz Hakkında, 8 Ekim 1950
10. Göçmenlere Yardım, 28 Ekim 1950
11. Göçmenlere Yardım, 31 Ekim 1950
12. Göçmenlere Yardım, 1 Kasım 1950
13. Göçmenlere Yardım, 2 Kasım 1950
14. Göçmenlere Yardım, 3 Kasım 1950
15. Göçmenlerimiz Hakkında, 4 Kasım 1950
16. Göçmenlerimiz Hakkında, 6 Kasım 1950
17. Göçmenlerimiz Hakkında, 7 Kasım 1950
18. Göçmenlerimiz Hakkında, 8 Kasım 1950
19. Göçmenlerimiz Hakkında, 10 Kasım 1950

20. Göçmenlerimiz Hakkında, 11 Kasım 1950
21. Yardımlaşma, 21 Aralık 1950
22. Yardımlaşma, 22 Aralık 1950
23. Yardımlaşma, 25 Aralık 1950
24. Yardımlaşma, 26 Aralık 1950
25. Yardımlaşma, 29 Aralık 1950

1951

1. Yardımlaşma, 1 Ocak 1951
2. Yardımlaşma, 3 Ocak 1951
3. Yardımlaşma, 4 Ocak 1951
4. Yardımlaşma, 5 Ocak 1951
5. Ahmet Hamdi Akseki, 15 Ocak 1951
6. Kültürümüzde Su, 16 Mart 1951
7. Kültürümüzde Su, 17 Mart 1951
8. Balıkesir, 19 Mart 1951
9. Balda Şifa Vardır, 20 Mart 1951

1952

1. Hıristiyan Mevlüt Okunur mu?, 3 Ocak 1952
2. Ezanı Muhammedi, 1 Şubat 1952
3. Men'i İsrifat Kanunu Men edilecek mi?, 11 Şubat 1952
4. Klakson Yasağı Pavyonu, 12 Şubat 1952
5. Kuran-ı Hakim ve Meali Kerim, 29 Eylül 1952
6. İslam Nuru, 18 Haziran 1952

1953

- Kuran-ı Hakim Meali Kerim, 3 Haziran 1953

Balıkesir Postasında yer alan makalelerine örnekler aşağıda verilmiştir.

Bilgi Ürkek Bir Kuştur, adlı yazısında

“Eski Şeyhullislâm (Musa Kâzım efendi) kendi vadisinde yüksek ve mütefekkir bir âlimdi. O salâhiyetle yazdığı yazıları ve verdiği ilmi konferansları bugün bile zevk ile istifade ile okuyoruz.

Rahmetli, istipdat devrinin o korkunç yıllarında kendisini siyaset çarkına kaptırmıştı. Sonra da “ittihat ve terakki cemiyeti”nin mühim rükünlerinden olmuştu.

Şimdi üstadın kitapları raflarda örümcek ağlarına bürünmüş ağlıyor, kalemi bir satırcık bile yazmıyordu.

“Hazıra hazine dayanmaz” derler. Bilgi ise insanoğlunun kafasındadır. deyip uçuveren ürkek bir kuştur. Merhum (Âkif) anlatmıştı: “Hocayı ziyaret ettim. Yeni yazılarını görmek ve okumak istedim. O, bana 30 yıl evvel yazdıklarından parçalar okudu! Demek, bizim üstat bu 30 yıllık ömrünü beyhude israf etmiş. Acıdım...”

Bizde öyle üstatlar var ki ya çocukluğunda hocasından şöyle böyle öğrendiğini, yahut senelerce evvel bir kuş bakışı ile okuduğunu kendi yazdığını da değil ha –bugün matbuat kürsünüden ilim diye satmaya, onunla “kör ve sersem sandığı” koskoca bir okuyucu kütlesine ders vermeye kalkıyor!...” (Balıkesir Postası, 1947:1). diyen Çantay insanın sürekli kendini yenilemesi gerektiğine değinmiştir.

Kur’an-ı Hâkim ve Meâli Kerim, Çantay tarafından meydana getirilen ve birçok değerli profesör ve alimlerin takdirini kazanan 3 ciltlik kitabın basımına başlandığını anlatan bir yazıdır (Balıkesir Postası, 1952:2).

H. Basri Çantay’ın Bir İzahı, adlı yazısında kendine yönelik olarak yazılmış “Hurafeciye” manzumeye cevap olarak yazmıştır. Sert bir dille *“benim hiçbir şahıs ile zorum yoktur. Fakat şahsıma ve haysiyetime tecavüz karşısında sabredek kadar melek değilim”* sözlerini dile getirmiştir (Balıkesir Postası, 1950:2).

4.2.5.2. Ateş Gazetesi

Ateş gazetesinde yayınlanan makaleri şunlardır:

- 1.Üstad Abdulgafur İçin, 18 Temmuz 1951
2. Namazgah (I), 24 Mayıs 1951
3. Namazgah (II), 25 Mayıs 1951
4. Namazgah (III), 26 Mayıs 1951
5. Namazgah (IV), 27 Mayıs 1951
6. Hidrelleze Doğru, 1951
7. Hidrelleze Doğru, 1951

Hasan Basri Çantay'ın Ateş Gazetesin'de yayınlanan **Namazgâh** başlıklı yazı dizisinde 730 yılında Karesi Beyi Demirhan zamanında tesis edilen olan namazgâhı konu almıştır. Türk tarihinde cumhuriyetçiliğin başladığı zamanlarda namazgâhın belediye tarafından jimnastik yeri yapmayı planladıklarını ama namazgahın belediyeden alınıp vakıfa devredilmesinden bahsetmektedir. (Ateş, 1951:1).

4.2.5.3. Adalet Gazete

1964-1965 yılları arasında kendisinin kaleme aldığı 1-17. sayılar arasındaki **Kendi Kalemiyle Hasan Basri Çantay** adlı yazı dizini kaleme almıştır.

4.3. Tasavvufa Olan İlgisi

Hasan Basri Çantay çocukluğundan itibaren tasavvufa merak salmıştır. Babası Halil Cenâbi Efendi tasavvufa aşina olduğundan O da küçük yaşlardan itibaren tasavvufu ilgilenmiş, babasının kitaplığında bulunan "Evrâd-ı Bahâ'iyye"yi okumak istemiş fakat henüz yaşı küçük olduğundan babası müsaade etmemiştir. Babasının vefat ettiği gün, büyük bir üzüntü içerisinde olan Hasan Basri Çantay, kitaplığa doğru yönelir ve babasından kalan en kıymetli hatıralardan biri olarak gördüğü o kitabı "Evrâd-ı Bahâ'iyye"yi eline alır ve cebine koyar. Her fırsatta okumaya başlar. Bir gece

rüyasında babasını ve babasının şeyhi Melek Hoca'yı görür. Hemen babasının elini öpmek için davrandığı sırada babası Melek Hoca'yı işaret eder. Hasan Basri Bey de önce Melek Hoca'nın, ardından babasının elini öper. Karşılıklarına oturunca Melek Hoca: "Oğlum, sen Evrâd-ı Bahâ'iyye'yi okuyorsun. Oku. Fakat içinde birkaç yerde ibare hatası var. Onları düzelterek oku" der. Hasan Basri Bey uyandıktan sonra o hataları arar fakat bulamaz. Senelerce aramaya devam eder ama nâfile...

Ankara'da bulunduğu sırada bir gün Tâceddin Dergâhı yakınındaki evlerinden Mehmed Âkif Bey ile birlikte Meclise gelmek üzere yola çıkarlar. Evrâd-ı Bahâ'iyye de yanındadır. Âkif Bey'le birlikte Zincirli Camiinin önünden geçerlerken, Üstad Âkif, Meclis'in toplantı zamanına bir hayli zaman olduğunu, cami odasında ilim adamları ve tasavvuf erbâbının toplanıp sohbet ettiklerini ve onların arasına katılmalarının uygun olacağını söyler. Cami odasına girerek toplantı saatine kadar sohbet ederler. Gitmek için izin isteyip kalktıklarında orada bulunan Sivas Mebusu Mustafa Taki Efendi, Mehmed Âkif'e dönerek: "Âkif Bey, müsaade ederseniz biz Basri Bey'le biraz görüşmek istiyoruz" der. Üstad'ın "Hayhay" cevabı üzerine Mustafa Taki Efendi, Hasan Basri Bey'e hitaben: "Cebindeki kitabı çıkar. Sen onu okumaya izin aldın; içindeki bazı yanlışları düzeltmeye de biz memur edildik." der. Bu olağanüstü olay üzerine Hasan Basri Çantay'ın tasavvufa ve tasavvuf erbâbına olan ilgisi daha da artar (Dere, 2011:4)

4.4. Balıkesir'e Dönüşü ve Emekliliye Ayrılışı

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin feshinden sonra siyasetle ilişkisini kesen Hasan Basri Çantay, memleketi Balıkesir'e döner ve Balıkesir Lisesi'nde Edebiyat öğretmenliğine başlar (Dere, 2011:4)

Hasan Basri Çantay tüm bunların yanı sıra gazeteciliğe de devam ediyordu. Kendi çıkardığı "Zafer-i Millî" gazetesinde yazdığı gibi, "Doğru Söz", "İzmir'e Doğru", "Türk Dili", "İslâm", "Sırat-ı Müstakim" ve "Sebilü'r-Reşad" gibi süreli yayınlarda da çok sayıda değerli yazılar yazmıştır. Basın hayatında "H. Basri", "H.B.", "Sîretî", "Nasûhî Dede", "Pîr-î Fânî", "Kalender",

"H.B. Çantay", "Mü'min", "Y.H." ve "Muvahhid" imzalarını kullanmıştır (Dere, 2011:4).

Hasan Basri Çantay, memleketi Balıkesir'e döndükten sonra da oldukça hareketli ve yoğun günler geçirir. Bunun sonucunda da zihin yorgunluğu hastalığına yakalanır. Tedavi görmek için İstanbul'a Dr. Mazhar Osman Bey'e gider. Yoğun bir entelektüel hayat yaşayan Hasan Basri Bey'in iyileşebilmesi için zihnî faaliyetlerden uzak durması gerekiyordur. Doktorunun tavsiyesi üzerine de 26 Ocak 1928'de henüz 41 yaşında iken emekliye ayrılır (Uğur, 1994:41).

Emekli olduktan sonra bir müddet tarım ve ticaretle meşgul olur. Fakat tecrübesi olmadığından başarılı olamaz ve bir hayli de borç altına girer. Sonra bir arkadaşıyla birlikte hukuk bürosu açar ve avukatlık yapmaya başlar. Ancak arkadaşı hâkimliğe tayin edilince, Hasan Basri Çantay bu işi de bırakmak zorunda kalır (Uğur, 1994:41).

Sonra bir müddet İstanbul'da İmam Hatip Lisesi'nde aralıklı olarak öğretmenlik yapar. Fakat çoğunlukla kendisini ilmî çalışmalara verir. Dinî, edebî eserler telif etmesinin yanında tercüme eserlere de imza atar. Şunu özellikle belirtelim ki, Hasan Basri Hoca yazdığı yazılardan hiçbir zaman telif ücreti almamış, gönderilenleri ise iade etmiştir. Meşhur Kur'ân meâlinin gelirini ise memleketi Balıkesir'de kendi adına yaptırılan camiye bağışlamıştır (Dere, 2011:5).

1950 yılından itibaren demokratik yönetimin sağladığı kısmî din ve vicdan hürriyetiyle birlikte başlayan, İslâm di-ninin öğrenilmesi, öğretilmesi, yaşan-ması, yayınlar ve diğer vasıtalarla des-teklenmesine yönelik faaliyetlere Hasan Basri Çantay da iştirak etmiştir. O'nun bu yöndeki desteği; eser telif etmek, yol göstermek ve uyarılar-da bulunmak şeklinde olmuştur (Dere, 2011:5-6)

4.5. Vefatı

Hasan Basri Çantay'ın ilim ve hizmet yolunda yoğun ve yorucu geçen yetmiş sekiz yıllık hayatı 3 Aralık 1964 (1384) Perşembe günü İstanbul'da sona ermiştir. Cenaze namazı ertesi günü Fâtih Camiinde kalabalık bir cemaat tarafından kılınmıştır. Naşı vasiyeti üzerine Edirnekapı şehitliğine defnedilmiştir (Emre, 2000:124).

Vefatından yedi yıl sonra Hasan Basri Hocanın kabrinin bulunduğu yerden çevre yolu geçtiği için kabrinin yeri değiştirilir. 1971 yılında Hasan Basri Hocanın iki yakını ile bir görevli kabri açarlar. Kefeninin çamurlu fakat vücudunun yedi yıl önceki gibi sağlam ve tertemiz olduğunu görürler. Olayın şâhitlerinden Selâhaddin Kaptanağası bu olayı şu şekilde anlatır: "Şiddetli ve karlı bir kış günü, mübarek naşını hayrül-halefi [evladı] Mürşid Bey, ben ve mezarıcı olduğu halde üç kişi, yeni makamına nakil ve tevdi ettik. Kefeni çamurlu, fakat mübarek vücudu konduğu gibi tertemiz ve sapaşağlandı..." Bu mübarek naşı yeni mekânına yani yakın dostu Mehmed Âkif Bey ile Ahmed Nâim Bey'in çok yakınına defnederler(Uğur, 1994:41-42). Mezar taşında ise şu beyit yazılıdır:

*Heşt behiştten geldi tarih Çantay Balıkesriye
Dârü'l-Cinân mesken oldu Müfessir Hasan Basriye.*

4.6. Hakkında Söylenenler

Mücteba Uğur, "*Hasan Basri Çantay, tasavvufun ruhu ve ahlâkı üzerindeki etkilerinin görüntüsü olarak sâkin, ciddî ve vakur idi. Ciddiyet ve alçakgönüllülük onda öylesine uyumlu bir biçimde birleşmişti ki, onu kibre kapılmaktan koruduğu ölçüde zillet ve bayağılığa düşmekten de koruyabiliyordu. Bundan dolayı kendisini sevenlere bile elini öptürmekten âdeta sıkıntıya düşerdi.*"

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, "*Edebiyattaki iktidarını anlatmak için uzun söze lüzum yoktur. Manzumelerini okumak kâfidir.*"

Nureddin Topçu, *"Hasan Basri Çantay, alelade bir müşahit değildi. İslâm ilimleri üzerine geniş vukuf sahibi âlim, şâir, muharrir, mûsikiye de aşına bir şahsiyetti. Zekâ ve hassasiyet ek bir ışık halinde birleştiği zaman ne kadar ince ve ne derecede keskin bir kuvvet olursa öyle bir insandı."* (Dere, 2011:5).

Mücteba Uğur *"Kelimenin tam anlamıyla halk adamıdır. Halkın gözündeki ve gönlündeki kişidir. Sağlam bir kişiliğe sahiptir. Dinine ve inancına son derece bağlı olmakla birlikte ileri görüşlü ve aydın fikirlidir."* *"İslâm tasavvufunun ruhu olgunlaştıran terbiyesinden geniş ölçüde nasibini almıştır. O nedenle övülecek güzel bir ahlâkın örneğini vermiştir."* (Dere, 2011:5).

Yaşar Yavuz, *"Hayatı, Mücadele dinin yücelmesi, Allah'ın dininin her tarafa yayılması için gayret etmiş, ömrünü böyle tüketmiş. Gece gündüz demeden kitap yazmış, talebe okutmuş bir mübarek zattır."* (Yavuz, 1992:2).

SONUÇ

Hasan Basri Çantay, Osmanlı'nın son dönemi ile cumhuriyet dönemini birlikte yaşayan bir ilim adamıdır. İkinci meşrutiyet döneminden itibaren başladığı yazı hayatına ömrünün sonuna dek devam etmiştir.

Çantay, toplum yönetimin toplum yapısının bir neticesi olduğunu ve toplumun iyi olmasıyla yönetimin de iyi olacağını vurgulayarak toplumsal sorunların çözümünün yine toplumun kendi yapısında olduğunu ifade eder. Toplumsal yapıyı izah ederken organizmacı ve yapısal fonksiyonel bir bakışla izah etmiştir. Ayrıca, toplumsal yapıyı izah ederken toplumsal süreçleri de dikkate almıştır. Çantay'a göre değişme talepleri nasıl olursa olsun toplumun yapısına uygun olmalıdır. O, değişim konusunda tedrici bir yol takip etmektedir. Toplumun yapısına zarar vermeden yapılacak değişimde devrim veya inkılâptan çok kademeli değişimlerin etkili olacağını ifade ederken toplumsal yapının böyle değişimlere uygun olduğunu ve bu değişimlerin etkisinin daha kuvvetli olacağını vurgular. Bu açıdan baktığımızda onun cumhuriyet devrimleri neticesinde Türk toplumunda yaşanan köklü değişimler karşısında inziva hayatına çekilmesini anlamlandırabiliriz. Çantay, yapılan devrimlere toptan karşı değildir; ancak değişimler toplumsal yapının bütünü dikkate alınarak toplumsal yapıya uygun bir biçimde kademeli olarak yapılmalıdır.

Hasan Basri Çantay, yaşadığı dönemde muhafazakâr bir tutum içerisinde olmuştur. Osmanlı'nın son döneminde devletin kurtuluşu için çözüm yolları önerip hayata geçirilmesini teşvik ederken cumhuriyetin ilanıyla birlikte bir inziva hayatına çekilmiştir. Bu durumun nedeni olarak dönemin yönetim anlayışına ters düşen fikirlere sahip olması gösterilebilir. Bu yüzden Çantay ve onun gibi alimler siyaset sahasının dışına itilmiştir. Çantay çok partili hayat dönemine kadar siyasi konulardan uzak durmuştur. Daha çok milli, ahlaki, sosyal konularda yazılar yazmıştır. Çok partili hayatla eski yazı hayatına geri dönmüştür diyebiliriz. O, bu süreçte demokrasiye olan inancını da ifade etmiştir. Ülkenin geçirdiği kırılmaları yaşayan Çantay, bu kırılmalara

muhafazakâr bir cevap olmuştur. O'nun hayatı İslamcılığın muhafazakârlığa geçişinin izdüşümü gibidir.

Hasan Basri Çantay, “*din âlimi olmasının yanında Kuvayı Milliyeci, milletvekili, gazeteci, eğitimci, dil bilimci, edebiyatçı, hukukçu, tarihçi, musikişinas, şair ve mutasavvıf olduğu görülmektedir. Toplumsal ilgisi yüksek, İslâmî değerlere bağlı, zor şartlara rağmen kendisini gerçekleştirmiş, duygusal kararlılığı yüksek, mücadeleci, çalışkan, dindar bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır*” (Çetin, 2010:5).

Hasan Basri Çantay, farklı yönleriyle hatırlanabilir. Çünkü 78 yıllık ömründe o, Türk Milli Tarihi'nin en kritik dönemlerini idrak etmiştir. Altı yüz senelik Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, buna mukabil Türk tarihinin kesintisiz olduğunun bir göstergesi olmak üzere hemen Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve ilk gelişme devresi, onun hayatta bulunduğu zaman dilimi içerisinde gerçekleşmiştir. Sırf bu sahadet bile birçokları için yeterli bir iftihar ve övünme vesilesi olarak düşünülebilir. Hâlbuki Hasan Basri Çantay, şahit olmak kadar, bizzat bu olayların içerisinde faal biçimde bulunmuş; gerektiğinde kalemiyle gerektiğinde silahıyla, lüzumu halindeyse bilgi ve tecrübesinin en ileri seviyesiyle bu vatana, milletimize ve dinimize hizmet etmiştir. Bütün bunlardan sonra da O; “*Tefahüre vesile aramadık, vazifemizi yapmaya çalıştık*” demek suretiyle yılmak bilmez bir gayret yanında tevazunun da en üst mertebelerine ulaştığını göstermiştir (Yazıcı, 2005:60). Bu yüzü ile Çantay bir devre tanıklık eden bir şahsiyet olarak ayrı bir önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Hasan Basri Çantay'ın, gazetecilikten mebusluğa çeşitli hayrat işlerinden, edebi çalışmalarına kadar her konuda önceliği millet olmuştur. Varlık yokluk imtihanı veren bir milletin İstiklal mücadelesinin her anının canlı bir tanığı ve aktörü olarak yaşayan Hasan Basri Çantay, bu dönemdeki milleti için yaşayan aydın tipine örnek teşkil eden model bir şahsiyet olup tarihteki yerini almıştır.

KAYNAKLAR

AKARSLAN Mediha (1998), **Türk Millî Mücadelesinin Balıkesir Cephesi**, Balıkesir Valili Kültür Yayınları, No:2, Öteki Yayınevi, Ankara.

AKGÜLYusuf, ÇAKSU Maruf (2007), **Karesi Toprağının Yiğit Evlâdı Hasan Basri Çantay**, Hasan Basri Çantay'ın vefatının 43. Yıldönümü, Balıkesir Aydınlar Ocağı, Balıkesir.

AYHAN Aydın (1989), **Hasan Basri Çantay**, Balıkesir İl Kültür Müd Yay., Balıkesir, s. 2-3

..... (1990), **Hasan Basri Çantay (1887-1964)**, Balıkesir Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü, Nisan, s.4-5.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) (1919), MV, nr. 214, Zabıt Nr:100 100

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 8/4/1921

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 12/09/1944

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 3/1/1933

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 8/4/1921

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 5/12/1921

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 9/4/1923

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 20/11/1958

CÜNDİOĞLU,Dücanne (1996), **“Matbu Türkçe Kur’an Çevirileri ve Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu,”** 2.Kur’an Sempozyumu, Bilgi Vakfı, Ankara,. s. 200.

ÇABUK Ezizova (2003), **Hasan Basri Çantay**. Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Atatürk Kültür Merkezi, C. III, DN: 94165, Ankara, s.27.

ÇANTAY Mürşid (1964), **Babamın Şiirleri**, Ahmed Sâid Matbaası, İstanbul.

ÇANTAY Hasan Basri (1939), Zekâ Demetleri (Fıkralar, Lâtifeler, Cümleler), Tük Pazarı Basımevi, Balıkesir.

.....Hasan Basri (1964), **Kara Günler ve İbret Levhaları**, İstanbul, s.5-6

ÇETİN Özer (2010), Hasan Basri Çantay'ın Kişiliği, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2010/2, c. 12, sayı: 2, sayfa: 5.

DERE Nurgül (2011), Hasan Basri Çantay (1887-1964), Mayıs,
http://www.cevaplar.org/index.php?content_view=4708&ctgr_id=98

DOĞAN Yasin (1987), Hasan Basri Çantay, Altınoluk Dergisi, Sayı:14,
s.41, Nisan.

DÜZDAĞ Ertuğrul (2000), Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar, İFAV
Yayınları, İstanbul

EMRE Mehmet (2000), Üstâdim Süleyman Hilmi Tunahan (k.s.) ve
Hatıralarım, Erhan Yayınları, İstanbul.

ERENBAŞ Sadık (2006), Hasan Basri Çantay'ın Tefsir İlmindeki Yeri,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm
Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Programı, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, Trabzon.

GÜLEN Engin (2007), Kurtuluş Savaşı Yıllarında Balıkesir, Balıkesir
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek
Lisans Tezi, Balıkesir.

GÜNDOĞDU Muhammet (2009), Hasan Basri Çantay'da Din ve Toplum,
Yüksek Lisans Tezi, Konya.

IŞIK İhsan (1998), Yazarlar Sözlüğü, Risale Yayınları, İstanbul, s. 170-171.

İLGÜREL Mücteba (1973), Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti ve Kongreleri,
İstanbul.

..... Mücteba (1999), **Millî Mücadele’de Balıkesir Kongreleri**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul.

İNAL Mahmud Kemal (1939), **Son Asır Türk Şairleri**, MEB Basımevi, Cüz:X, İstanbul.

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ (1993), **Türkiye Diyanet Vakfı**, 6. Cilt, s. 218-219, İstanbul.

KORKMAZ Sami (2006), **“Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Balıkesir’de Sosyal Hayat”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir, s. 76

KUTAY, Cemal (1986) **Milli Mücadelede Balıkesir**, Türk Petrol Vakfı Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR Yunus (2006), **Hasan Basri Çantay’ın “Kur’an-ı Hakim ve Meal-i Kerim” Adlı Meali İle “Kur’an Yolu” Tefsirinde Sosyal Meselelere Yaklaşımlar**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÖZDEMİR Zekeriya (1997), **Balıkesir Bölgesinde Milli Mücadele Hareketleri**, Tisamat Basım, Ankara, s.41-42.

.....Zekeriya (2001), **Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepeleri**, Ankara

ÖZTÜRK, Kemal (1999), **İlk Meclis (Belgesel)**, İnkılâp Yayınları, İstanbul, s. 62–63.

T.B.M.M Zabıt Cerideleri, I. Devre (23 Nisan 1920- 16 Nisan 1923), C. 1–21, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi, Ankara

T.B.M.M Gizli Celse Zabıtları (1999), İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

TEKDURMAZ Başak (2004), **Balıkesir Halkevi Çalışmaları ve Kaynak Dergisinin Sistematik İndeksi**, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

UĞUR, Mücteba (1994), **Hasan Basri Çantay**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları :142, Ankara.

VAKKASOĞLU Vehbi (1987), **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İslâm Âlimleri, Hasan Basri Çantay**, Tercüman Gazetesi, 3 Mayıs 1987 Pazar.

YAPICI Ahmet (2011), Konferans: **Bir Kurân Âlimi Hasan Basri Çantay**, <http://muhayyile.blogspot.com/2011/12/konferans-bir-kuran-alimi-hasan-basri.html>

YAVUZ Yaşar (1992), **Hasan Basri Çantay Hocamızı Anarken**, Ekspres Gazetesi , 26 Aralık, s.2

YAZICI Nesimi (1993), **Hasan Basri Çantay ve Ses Gazetesi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 12

YILMAZ, Abdullah (2007) **Hasan Basri Çantay ve Meâl-i Kerîm'indeki Tefsir Kısımlarının Analizi**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

YURDAKÖK Abdullah (1992), **Balıkesir Basın Tarihi (1886-1991)**, Balıkesir.

DERGİLER:

İSLAM DERGİSİ (1945-1953)

SEBİLÜRREŞAD (1948-1962)

GAZETELER:

ADALET (1964-19658) YILLARI

ATEŞ (1951) YILI

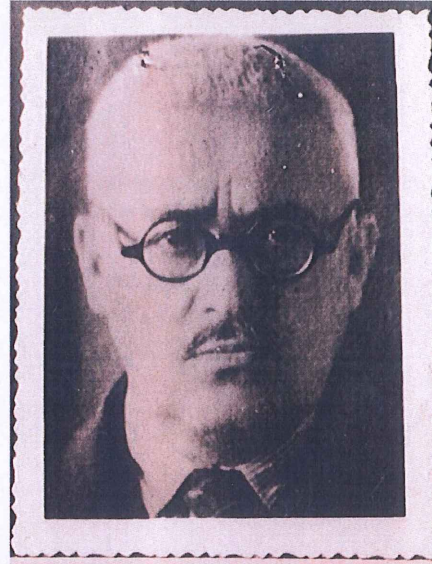
BALIKESİR POSTASI (1945-1949) YILLARI

TÜRK DİLİ GAZETESİ (1945-1950) YILLARI

ZAFER-İ MİLLİ (1923), 30 Kanunuevel 1339

EK- FOTOĞRAFLAR

EK 1- Hasan Basri Çantay'ın Çeşitli Döneme Ait Fotoğrafları

Kaynak: Aile Albümü

EK 2- Hürsöz Gazetesini Çıkaran Mustafa Polat İle Birlikte

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 3- Mustafa Polat İle Birlikte Başka Bir Fotoğraf

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 4- Mustafa Polat ve Hüsnu Yılmaz ve Diğer Misafirleriyle Birlikte

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

**EK 5- Balıkesir Vaizi (Daha Sonra Demokrat Parti Mebusu Olan)
Hüsnu Yılmaz İle**

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 6- 1962 Tarihli Bir Fotoğrafi

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 7- Çantay Yaptırdığı Caminin Merdivenlerinde

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 8- 1963 Yılında Balıkesir'in İleri Gelenleriyle Bir Fotoğrafi. Solunda Vali Yardımcısı İle İl Müftüsü, Sağında İse Dönemin Adalet Partisi Balıkesir Milletvekili

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 9- 1963 Yılında Balıkesir İmam Hatip Lisesi'ndeki Bir Konferanstan

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 10- Hasan Basri, Bir Toplantıda Konuşma Yaparken

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 11- Hasan Basri'nin Emeklilik Günlerine Ait Bir Fotoğrafi

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 12- Kuvâ-yî Milliyeciler'den Bir Grup

En arka sıra (soldan sağa) 1. Hasan Basri (Çantay), 3. Refik Şevket (İnce) Bey 4. Mehmet Vehbi (Bolak) Bey, 5. İbrahim Süreyya (Yiğit) Bey Orta sıra (soldan sağa) 2. Akhisarlı Hüseyin Efe, 3. Derviş Paşa, 4. Kâzım (Özalp) Bey Ön sıra (soldan sağa) 3. Vasıf (Çınar) Bey, 4. Mahmut Celâl (Bayar)

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 13-Balıkesirliler Ankara Kalesi'nde (1920)

Ön sırada en solda (sarıklı) Muallim Midhat Bey, arkasında Mustafa Nâzım (Erdem) Bey, Nâzım Bey'in sağında ikinci sırada Vehbi (Bolak) Bey Üçüncü sırada Muharrem Hasbi (Terzi) Bey Ön sırada ortada (sarıklı) Nennicizâde Abdullah Efendi, sağ arkasında İbrahim (Yörük) Bey onun sağında Avukat Niyazi (Akyürek) Bey, Niyazi Bey'in sağ arkasında **Hasan Basri (Çantay) Bey** Ön sırada en sağda (sarıklı bastonlu) Hoca Abdülgafur (İştin) Efendi, solundaki çocuk Mücteba İştin

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

**EK 14- Şu Anda YıkırılmıŐ Olan Hasan Basri antay'ın Evinin
2004 Yılı Aralık Ayı İtibariyle Durumu**

Kaynak: Foto İpek Sahibi Ali Rıza Ercan Bey'den alınmıştır.

EK 16- Hasan Basri Çantay'ın yeğenine kendi el yazısıyla yazdığı, hastalığından sonraki nekahat dönemindeki halinden bahsettiği mektup.

۵۰

دفاعاً عن النفس
مکتوبی الیہم . خداوند پروردگارم .
خودت دین من بیعتاً بقصدتہ برابر اوصاف تکفیراً
و قوت شماره با شماره بر تو فرودم .
" سید است در آن " ده که فقط (تو را از تو دور کنم)
تو را دور کنم . فقط بر آن " تم " در " تم " تم
الکتاب بہ اللہ الذی الیم " ~~تم~~ . ایضا کہ
دولت تو را ایام .
سیرت . طاعت پروردگار . قوت منی استیلاست
ایکجا محمد . درین سوره و در آن و بر دل پروردگار
و در آن . غنہ استیلاست دعا ایتم و ایتم .
ایہ اولی . داندند و دانند و
فرستہ استیلاست ایہ .
پس .
و عیب . غایب تو ایہ آدم منی . اللہ معود
ایست .
۱۳۰۰/۲/۶
ایضا
ایضا

فایده
برای سکون
در وقت
روغنی
بیکه آدم منی ؟

a-

وضاکار گفتند
 محبت و صمیمیت در لاکه بجز هویت
 دنیا بر کوی و دریا . یا اینک
 کوی دره مردانه گویب اصل عالم ، آفته انه یزلم
 و ایینه . جناب مقلد بر اسمی ده « داع » در
 اوکا القبا لوظلاره دست ، زقاره ضیه و برت
 به هوز ریبا میقامتله برابر گونه گونه
 ایله شکیلی ده ایپریم . صیقه بره شیم التیم
 یافله لوزلا ، شکرلی یاده لرلم قیله اتمار
 وکت و فالت یاقده . لوزله اکت
 لوزله فایلا بزه ، یوقورت یوریم . قانه
 برانف یوقور دینی زونه دلته ییم و تمام زندان
 توصیه کرتا کله ایله ده قس اولم
 جناب مه جمله کزین راضه اولسون ، سیزی
 املاکینه قاده شدرینه . هیزونه هیله برل بول
 لور ، دعال یکنم
 ۱۹۵۴ / ۱ / ۱۵
 عانسه
 ع. ی.

مرشد اکبر ادریس
 دوتورکجه قوشک کوز ایی ادریس
 و دوستله سلام و دعای ایسلام
 پیچوک
 یازده
 بصره
 قشور
 قشور

Yeğenin kendisine yazdığı mektuba cevaben kaleme aldığı mektup.

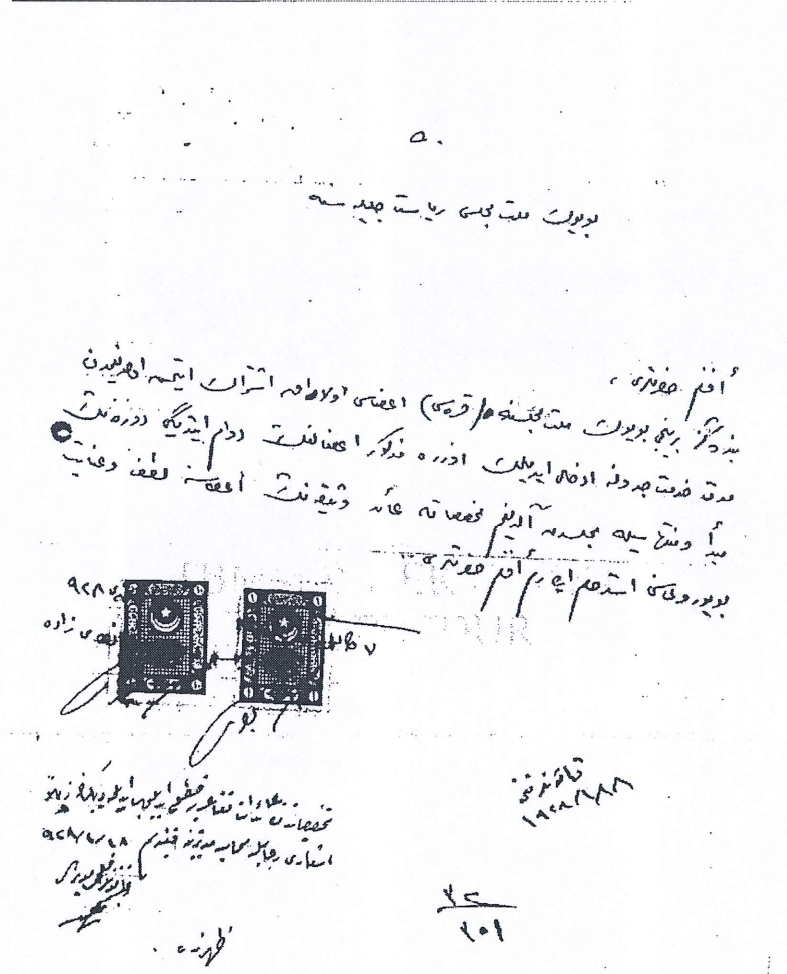
EK 17- Hasan Basri Çantay'ın T.B.M.M. Arşivinde Bulunan Özlük Dosyalarına Ait Bazı Belgeler.

15.11.
26-IX-1947 252

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Karesi (Balıkesir) Hasan Basri Çantay'ın Özluğudur.			
Adı ve Soyadı (*)	Hasan Basri Çantay	Eserleri	Başlıca, basılmamış eserlerin varlığı isimleri 13 notunda
Behavim ve anasının adı	Hakik - Hatice	İlim rütbesi	Türk ve arapça
Doğum yeri	Balıkesir	Seğinden evlenmiş mi ve işi gücü	(Edebiyat ve muallimlik) meslek yapmış idi.
Doğum tarihi	1303	Milletçiliği zamanında evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuydu	Evli idi. Çocuğum yoktu.
Öğrenim	Hicazî Kütüphane Kütüphanesi Balıkesir içindeki medreseden de müderris.	Osmanlı Meclisi Mebusanında Milletçiliği varsa seçin verileri	Yoktur.
Bildiği diller	Türkçe, arapça, farsça, biraz Fransızca	Öldü ise ölüm tarihi	Sağam.
Neden uzmanlığı oldu	İlmi dil edebiyatında, meşhur ve felsefi ilimlerde.		
Hayatının türlü değişikliklerine ait tanımlayıcı bilgiler			
(*) Eserleri:			
1) Mülkiyetinde kimayeti et fak (Yoluk girişine kurulu adı)			
2) Mehtabî gazvelerine meşhur meşhur na nazımın.			
3) Zebâ denetleri (Şiirler, hatifeler)			
4) İlk edebiyatı			
5) Tılları ikrar (Aşkî)			
6) istimler " "			
7) Kalendername (felsefi)			
8) Hayatından kalaklık deniri (inkilab enstitüsüne vesildi).			
9) A talarımı konuştum (Dünyada yaşayan şu şairin kimayeleri, denemeleri, meşhurleri)			
10) Arab edebiyatından örnekler			
Arhivane 28			

(*) Soyadı Kanunundan önceki isimlerin aileleri, in adlarını soyadı kanununa göre dört dilde ve henüzleri 2 ciltte 3 ciltte listelenmiştir

Hasan Basri Çantay'ın T.B.M.M. Arşivinde Bulunan Özlük
Dosyalarına Ait Bazı Belgeler.

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

Birinci Büyük Millet Meclisi Karesi Mebusu olduğundan hizmet
cedveline dahil edilmek üzere meclise devam ettiğine dair mecliten aldığı
tahsisata (maaş) ait vesikanın düzenlenmesi hakkında,

Hasan Basri Çantay'ın Maaşından emeklilik kesintisinin olup
olmadığının muhasebe Müdüriyetine sorulmasıyla ilgili belge,

Hasan Basri Çantay'ın T.B.M.M. Arşivinde Bulunan Özlük
Dosyalarına Ait Bazı Belgeler.

T. B. M. M. Başkanlığı Genel Kâtipliği - Kanunlar Müdürlüğü

Masnevîyi yazan	Dosyası	Gidiş No.	Gidiş tarihi
		4647	7 III 1949

Sicil Nv.252
4647

Maliye Bakanlığına

3.3.1949 tarih ve Emekli İşleri Genel Mü-
dürlüğü Ş.2. 64263-180/6433 sayılı yazıya kar-
şılıktır:

Basri Çantay'ın, Türkiye Büyük Millet Mec-
lisinin Birinci Dönemine Karesi Milletvekili --
olarak katılmış bulunduğunu saygılarımla bildi-
ririm.

Genel Kâtip

[Handwritten signature]

[Handwritten initials]

[Handwritten initials]

Hasan Basri Çantay'ın T.B.M.M. Arşivinde Bulunan Özlük
Dosyalarına Ait Bazı Belgeler.

T. C.

Ankara : 9.3.1949

MALİYE BAKANLIĞI

Emekli İşleri Müdürlüğü

Ş:2 Sayı 64263/182
5433

Özü : Basri Çantay'ın maaş bağlanmasına dair olan dileği h.

Büyük Millet Meclisi Genel
Kâtipliğine

HK

Kanunlar Müdürlüğü:

Basri Çantay imzasıyla alınan 26/2/1949 tarihli dilekçede, Büyük Millet Meclisinin birinci dönemine Balıkesir Milletvekili olarak iştirak eylediği bildirilmekte ve 5269 sayılı kanun mucibince aylık bağlanması istenmektedir.

Kayfiyetin incelenmesini ve vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması gerektiği takdirde lütfen gelen belgenin gönderilmesini rica ederim.

Maliye Bakanı Y.

K.H.

Kağıt No	5-III-1949
tarihi	5-III-1949
No.	3481

T. B. M. M.
Kanunlar Kalemi
T. 5-III-1949
№ 4647

B.

Not: 1- Bu yazı 3481 tarihinde tekit edilecektir.

2- Her yazıma ayrı ayrı karşılık yazılması kâretlikte olan yazıların tarih ve numarasının tam olarak gösterilmesidir.

Mo. 252 Karesi

Hasan Basri Çantay'ın T.B.M.M. Arşivinde Bulunan Özlük
Dosyalarına Ait Bazı Belgeler.

T.B.M.M. Başkanlığı Genel Kâtipliği Kanunlar kalemi

Müsvetideyi yazan	Dosyası	Gidiş No.	Gidiş tarihi
	Mv. 252	1819	18-12-1962

4:1

Bay Hasan Nasrî Çantay,
Atatürk Parkı arkasında.

BALIKESİR

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci
Dönemine Karesi Milletvekili olarak katıldığınız
samanlık hal tercümesi vermediğinizden katılmama-
nın uygun doldurularak geri çevrilmesini saygılarımla
dilerim .

Genel Kâtip

[Signature]

[Signature]

Erdek ve Bandırma Ahalisine Zirai Yardım Yapılması İçin Balıkesir
Milletvekilleri Abdülgafur, Hasan Basri Ve İbrahim Beylerin
Hazırladıkları Rapor.

Balıkesir Milletvekili Abdülgafur Bey

**T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ**

Zirai Yardım İçin Erdek ve Bandırma Ahalisine			Yapılan Yardımların Detayları	
No	Tarih	Miktar	Tutar	Açıklama
1	1933	400	400	Erdek Ahalisine
2	1933	400	400	Bandırma Ahalisine
3	1933	400	400	Erdek Ahalisine
4	1933	400	400	Bandırma Ahalisine
5	1933	400	400	Erdek Ahalisine
6	1933	400	400	Bandırma Ahalisine
7	1933	400	400	Erdek Ahalisine
8	1933	400	400	Bandırma Ahalisine
9	1933	400	400	Erdek Ahalisine
10	1933	400	400	Bandırma Ahalisine

030	10			80	529	9
-----	----	--	--	----	-----	---

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 3/1/1933

EK 20- T.B.M.M. Matbuat Ve İstihbarat Genel Müdürlüğü Komisyonu'na
Selahaddin (Mersin), Ali Şükrü (Trabzon) ve Hasan Basri (Karesi)
Beylerin Seçildiği.

85
پرونده مات مجلسی است
باسم کتابت
تعداد ۴۹
۶۵۰
۳۳۷-۱-۸
C* BAKKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI
پرونده مات مجلسی است
تعداد ۴۹
۶۵۰
۳۳۷-۱-۸
C* BAKKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI
پرونده مات مجلسی است
تعداد ۴۹
۶۵۰
۳۳۷-۱-۸
C* BAKKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI

فایده بخانه
تاریخ ثبت
۲۷/۴/۱۳
وزیر باجه

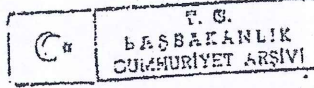
030	10			83	545	7
-----	----	--	--	----	-----	---

وزیر باجه جو ایلمده نم . تاریخ و نومرو ذکر می شود .
2

T.B.M.M. Matbuat Ve İstihbarat Genel Müdürlüğü Komisyonu'na
Selahaddin (Mersin), Ali Şükrü (Trabzon) ve
Hasan Basri (Karesi Beylerin Seçildiği).

تورکيا بولک ملت مجلسی
اجرا و کلامی مباحث و تالیفات
تاریخ و شماره
قند

۲۷ / ۸ / ۱۹۲۱

ع. ج. د. ک. ل. م. ن. ه. و. ز. ح. ط. ی. ر. ک. خ. د. ذ. ر. ز. س. ش. ص. ض. ط. ی. ر. ک. خ. د. ذ. ر. ز. س. ش. ص. ض.

تاریخ
۳
۱۹۲۱

طبعان و استخبارات میریت محمد بنک حساباتی نتیجه و مباحثات و تحقیقات
تعیین آنک اولدوره ۲۷/۸/۱۹۲۱ تاریخده کتیب محمد بن برکت کتیب
مصدقه دیرلیدر قراره توفیقاً اجرا قلناه انتخابات تجر منده صلاح الیه
(مرسیه) علی شیری (طیروزیه) بیری (قره سی) قبدک اجرائی
ایسته اولدغوری بولک ملت مجلسی بیاتت جلد نهمه شخواره اولد ۲۷/۸/۱۹۲۱
تاریخ ۲۷/۸/۱۹۲۱ خط قلمی ندردی تکراره کتیب برکت کتیب لیفت انظر انظر
اجرا و کلامی مباحث و تالیفات

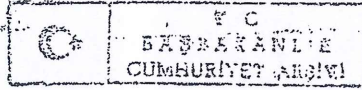
انقره ۲۷/۸/۱۹۲۱

تاریخ ۲۷/۸/۱۹۲۱

030	10			83545	1
-----	----	--	--	-------	---

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 8/4/1921

EK 21- Balıkesir Mebusu Basri Bey'in Devlet Dairelerine Gelen Vatandaşa İyi Muamele Yapılmasına Dair Takririnin Kabul Edildiği Hakkında Tamim.

14
 نور كيا بيروك مجلس
 اجرا و كليات هينتي ريايتي
 الم مخته رس عديري
 عدد

آق
 ۲۲۷، ۱۹، ۱۰

بالمعوم و گلنده

۳
 ۱۹۸۷

قده س بعوت رهه سا طفته و رتوسه
 صحت هونجه نصوب قننه
 تقدير قوروسيه

بالمعوم

۱ باب مصالحه رفته و ترکت دانه سنده معمر اجراسي لزو صحتوليا
 بيول بوت مجلسي - باسقا عبيد سنه ۱۹۱۲، ۱۹۱۳ تاريخ
 و ۱۹۹۵ نيز ولو امر نارسنده استعاره قننه اولديغينه اولدو

انقاي قننناسي - جا ايد - م افتم :

امراء و كليات هينتي ريايتي
 ايلده حرمه قوروسيه

بالمعوم و گلنده با بظنه

يا زلتند - ۲۷/۱۴/۱۱
 طاسه

۵۵	۱۰			۱۵	۸۶	۹
----	----	--	--	----	----	---

جواباً يازيلجين اراده جواب اولديغي عهزاتك تاريخ و نوم و صحتك درجه اولدو

-3-

-2-

Balıkesir Mebusu Basri Bey'in Devlet Dairelerine Gelen Vatandaşa İyi Muamele Yapılmasına Dair Takririnin Kabul Edildiği Hakkında Tamim.

نورکیا
بویوک ملت مجلیسی ریاستی
باش کتای
شیط و قوانین قلمی
۳۴
۲۹۹۵
۲۹۸۶

۱۴
۱۰

اتر
۶-۱۹۹۷

باجا و کلمه ای - یاست جلد

BASKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

۱- باب معارف و ترائت ذره که معارف برای ازونه دار قره میسوقی بهری بد فرقه و بر جیب هکت شومیدیم
بالشویب هکت جلد زین هلد ایله تقریر صورت معرفی لقا تقدیم ایله ایلیق
بودد معنیجی بیگانیسی
رستمی

تکم قلمی
وکیل ریاست
۲
۲۹۹۵

تصاقره هکتله تقریر ایلم

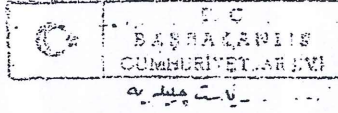
۵۷۵	۱۵	۸۶	۳
-----	----	----	---

۲-
ویجه چک جوارده نام و تاریخ ذکر میس جودد

۲
۱۹۹۷

Balıkesir Mebusu Basri Bey'in Devlet Dairelerine Gelen Vatandaşa İyi Muamele Yapılmasına Dair Takririnin Kabul Edildiği Hakkında Tamim.

آقرو
۳۳۷ - ۱۰ - ۵
دەس
۲. بەری

تورکیا
بیریک ملت چیلیشی ریاستی
باسم کتایچی
ضبط وقت این قلمی
عدد

هاتمه ایله هاتونلک آراشی ایما به عومله ائک امرای حایسته ائله به و مامورتهک خلق قاشی بار و دوت
معادته و اطواره بولونما سید. مکتلک بولونه کونکری اوزر لرینه بولکده نه زوالی خاوه کیمیه قادر هات
عادت برینه کلیم، شغقت برینه خلقته کورسه و بوهان کله نظر نیده کاتونتی او بولمیش شکل و رنگیه کیرت
کاتونت سوسه سیز چایسه مامور ایجا ییلدیرر که : کاتری ایما به و قاجانه خلقته خدمت قیاه
ایقامقعه ایله قیبه اولونکدر. بونقعه ده حاج غایبه تصقیه ایله به، خلقی (کورد) یله مامو
مکتلک ماموری و کلدر. بنا و خلیه اول کرده بونقعه مکتلک بولونه مامورده اخلایله بربر، که
ارجعت ایله به هر یکنجی برصا حایسته قاشی قیت دیانتی ویره جغاری هوابده و کوسنده هکدری وضع
قیبه و زانسه و توان شده آیریدونک غایبه اولوم کاتونتی شاعلیکینه و بولونک مقصدی کتایچی آمانک
حکده بولونیه عدیبه وشی غزل قشهر ایله یله جغاری مکتلک، - دوتلر مرکزیه ده خلق اولکله و زنده -
مامور بینه تعیم بویور و طایح حکیت و کله - بایست هیلد سنده تمنا - به رم

تورکیا بوزارتلر حایسته مامورتهک قاشی اوانه جی هکدری سوروزلر کونکری برینه مخصوص و دوتور.

اصد مکتلک قلمی

۳۳۷ ۱۵ ۸۶ ۵

هیئتک امضای
دقایله ایدانلرک
آهتاسی
قلم مدبری و با عیونیک
آهتاسی
-3-

EK 22- İşgal Zamanında Devair-İ Hususiye'ye Bağlı Kuruluşların ve Şahısların Kurtuluş Müteakip Verilemeyen Ödeneklerine Dair Karesi Milletvekili Basri Beyvearkadaşlarının Önergesi.

آقشه
۳۳۹-۱-۹

6

۱۱۱۱

مجلس
توبه اولک مجلسی ریاستی
باش کتابچی
شیطه و تقواین مدیریت
عدد

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

۲
۲۱
۲۰۹

بازرسی و تائید
مجلس
توبه اولک مجلسی ریاستی
باش کتابچی
شیطه و تقواین مدیریت
عدد

توبه اولک مجلسی ریاستی
باش کتابچی
شیطه و تقواین مدیریت
عدد

۲۲۹۱ ۱۱ ۱۱
۱۲۶۶

030	10			30	20
-----	----	--	--	----	----

روزنامه جگه جواباره قلم . تاریخ و نومره ذکر می موجود .

EK 23- Hasan Basri Çantay tarafından, Başbakan Adnan Menderes'e yazılan bu mektupta, Hasan Basri Çantay'ın Başbakan ile İstanbul'da görüşme isteğinden bahsetmektedir.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

5.

A7

حیره خیر هدنامه بت افند
نوشه ملت وکیلی منیب خیری بگه یازدینم
فضله برکتدب اونک طرفه زانه عیینه ده
او قوت دورولسه و بوننا بینه بنکزنله قونوشای
تنیب بریورسه . یازیه بالیکرده ایم .
یا قیده ایستابوله کلام . اگر زانه دولتکده
ریاره ایتمه قبول بریوردرسکر - که بوند
اهل راه خیر دونما هجده - ایستابوله تشریفکده
آدرسه امر واثاره ایتمه کزی رجاییده
نظار توفیق ت الیه اولما کزی صباب هفتک
لطف و کریمه نیاز و حرمت و محبتیمه تقیم
آیه رم افتم . ۱۹۵۸/۱۱/۲۰
چانطای
بوع . ع

برهنه دوره بیدارنده بالیکری

آدرسه

هن بیره چانطای - دریمه قوی سوق نم بسمه
نمبره ۵۰۰ بایزیده ایستابوله .

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 20/11/1958